

Vaša požrtvovalnost pri izgradnji naše de-
žele, vaše zaupanje v Federativno ljudsko
republiko Jugoslavijo, sta jamstvo, da bomo
naglo premagali mnoge težave, ki nam stoje
na poti.

Last uredništva
"LJUDSKE PRAVICE"

Študij ustave širi obzorje ljudskih množic

Danes ni več človeka na Primorskem, ki bi ne govoril o osnutku ustave. Vendar to razpravljanje ni več samo tako na splošno; lahko rečemo, da je po treh tednih razpravljanja zadobila stvar svojo globoko vsebino. Ljudske množice so spoznale, da sicer predstavlja ustava nekaj ob čemer lahko ponovno manifestirajo svojo voljo po pripadnosti k Titovi Jugoslaviji, uvidele pa so tudi, da je prav bistveni namen razpravljanja o ustavi v tem, da se poglubi pogled množic v demokratičnost, ki so si jo priborili narodi Jugoslavije in da se ob tem dviga zavestna zgrajenost množic. Brez nadaljnega lahko trdimo, da prebira danes naš kmet in naš delavec ustavo prav s takim dostojanstvenim zanosom, kakor prebira otrok, ki se je naučil brati, svojo prvo knjigo. Zato tudi primorsko ljudstvo ne more in ne naseda reakcionarni duhovščini, ki s svojim zariplim razpohvanjem skuša prikazati kot edini člen ustave člena, ki govori o ločitvi cerkve od države in ga farizejsko osvetliti ne kot veličastno demokratično pridobitev, ampak kot krivico. Zanimivo je, kako se v celoti postavljajo tisti duhovniki, ki so se oddaljili od ljudstva, v službo fašistične reakcije. Nesramno blatijo in napadajo vse, kar je ljudstvu drago in sveto. Ljudstvo pa iz svojih študijskih sestankov govori približno tako, kot so napisale žene iz Dornberga: »Razpravljale smo tudi o členu 25, ki govori, da je cerkev ločena od države. V tem členu končno vidimo svobodno vero in prepričane smo, da se cerkev ne bo več rabila v škodo ljudstva, kakor se je to dogajalo v pretekli vojni, ko so celo višji duhovniki blagoslovljali orožje, s katerim so imperialistične armade zaslužjevale in pobijale narode. Naše ljudstvo namreč dokaj drugače pojmuje ustavo kakor protiljudska zalega, katero vodi protiljudska duhovščina. Ljudstvo namreč ve, zakaj se je borilo, zato so se v vasi Vogersko posebno živo zanimali za uzakonitev ljudske oblasti, ki je bistvo ustave nove Jugoslavije, in v svoji resoluciji napisali: »Mi Primorci še posebno čutimo, kaj pomeni oblast v rokah ljudstva, kaj pomeni, če ljudstvo mirno gradi in obnavlja svojo domovino.« In podobno so napisali zborovalci iz vasi Saksida pri Rifenbergu, ki so izjavili, da jim je v veliko zadoščenje dejstvo, potrjeno v ustavi, da je prešla oblast v roke ljudstva, torej da niso žrtve zaman in da so za vedno odstranjeni izkoriščevalci delovnega ljudstva.

Kako globoko so Primorci domeli bistvo nove ustave, nam govori tudi to, kar so napisali prebivalci v Dolu: »Prvič v zgodovini se bodo pri nas cenili državljani po svojih delih, ne pa po svoji imovini. Ljudje so bili na tem sestanku celo mnenja, da ne bi bilo treba niti koščka zemlje tistim, ki je ne obdelujejo sami. Kdor ne dela na zemlji, naj se popolnoma razlasti, so zahtevali. Podobno so zahtevali v Renčah, češ, naj se zemlja sploh odvzame takim, ki je ne obdelujejo, izvzemši primere, katere predvideva splošna ljudska korist.

Poleg teh osnovnih vprašanj, ki jih primorsko ljudstvo v celoti pravilno razume, pozdravljajo zlasti onkraj demarkacijske črte člena, ki govori o svobodi tiska. V Renčah je nad 400 vaščanov demonstrativno protestiralo proti taki svobodi tiska, ki dopušča blatenje in klevetanje ljudstva, prepoveduje in ukinja pa ljudska glasila, ki pomagajo ljudskim množicam v borbi proti fašizmu.

Ni Italija, temveč Jugoslavija je tista, ki stavlja pogoje

Ze sam zbor ljudskih odposlancev v Postojni, ki je med drugim sprejel tudi sklep, da se primorsko ljudstvo zahvali maršalu Titu za članek, ki ga je napisal o odnosih med Italijo in Jugoslavijo, jasno kaže, kako živo spremlja primorsko ljudstvo svetovne politične dogodke. In ne samo to. Besede, ki jih je napisal maršal Tito, so besede primorskega ljudstva. Naše delovne množice namreč v največji meri spoznavajo, da skuša premagana Italija napram zmagovitim primorskim množicam voditi znova imperialistično politiko.

Primorsko ljudstvo dobro ve, da predstavljajo na preizkušeni fašističnih metodah osnovane zborne provokacije in blatenja Jugoslavije, katera skuša uprizorjati vodstvo »nove« Italije, napad na prave demokratične sile, napad zaradi imperialističnih težav teh ljudi. O tem nam živo govori pred kratkim uprizorjena socijalistična provokacija v Trstu, ko so fašisti proslavljali, na s krvjo nešteli protifašističnih borcev oškropljenih tržaških ulicah svoj fašistični praznik. Prav istega izvora in namena pa je inscenirano »odkritje« bazoviške jame, v kateri bi rada »užalostena Italija« prala svoje zločinske roke. V isto vrsto spada tudi seznam, ki vsebuje neka imena italijanskih državljancev, katere naj bi po umiku iz cone A baje internirala jugoslovanska armada nekje v Jugoslaviji. Na tem seznamu so tudi ljudje, ki so padli v borbi proti našim partizanom.

Danes skušajo svetovni reakcionarji, ki so našli trenutno plodna tla med nerazgibanimi italijanskimi množicami, stopiti na plan kot tožitelji in skušajo prikazati svoje zahteve po sveti slovenski primorski zemlji kot žiljensko vprašanje mlade »spreobrnjene« Italije. To zbrano, prav po Göbbelsovih receptih uprizorjeno napadanje Jugoslavije, vodi neofašistični list »Uomo qualunque« in vsa tista drobna profašistična zalega, ki je našla v Trstu svojega glasnika v časopisih, kot so »Voce libera« in »La vita nuova«.

Vendar predvsem primorskega ljudstva ni mogoče prepričati, da je za vse tisočere zločine, upade in napade, umore in požige kriv le Mussolini in nekaj njegovih najbližjih, ampak dobro ve, da je kriva zato vsa Italija. Primorsko ljudstvo dobro ve, da ne bi bilo mogoče pobijati, streljati, požigati po Primorskem, če bi bil v Italiji zločinec samo Mussolini. In zato je nemogoče danes v obeh primorskega ljudstva in vsega poštenega naprednega sveta ovreči Jugoslavijo kot tožilca in rešiti Italijo z zatažne klopi, kjer se mora zagovarjati za svoje zločine in popraviti škodo, katero je s svojo zavojevalno politiko naredila. Nikake sleparije ne morejo zabrisati krvavih sledov za italijanskimi imperialisti, sledov, ki danes obtožujejo zahtevajo pravične sodbe. Na vsakem koraku primorske zemlje so vtisnjeni sledovi okupatorskih Italijanov; nešteti požgani domovi in tisoči grobovi ljudskih junakov, vse to priča, da je bilo treba borbe, težke borbe, da si je to ljudstvo izvojevalo svobodo in neodvisnost svoje domovine, kar nam je neizprosni okupator tako divje kratil. Te krvave sledove je mogoče zaceliti; toda ne na takšen način, kakršnega so ubrali trenutno uradni politiki današnje Italije. Nemogoče se zdi primorskemu človeku solzavo usmiljenje

Naše ljudstvo dobro ve, da bo še silnejše v svoji borbi, če bo v celoti spoznalo vse osnovne principe prave ljudske demokracije, ve pa tudi, da se s tem gradi.

Prav zaradi tega lahko smatramo, da ne dobiva študij ustave na Primorskem samo mogočnega zunanega odmeva, ampak globoko prekvapila najširše ljudske množice v zavestne, neporušne pobornike za ljudsko demokracijo.

profašistične duhovščine do vojnih zločinov. Še bolj nemogoče pa se mu zdi kar neposreden napad na Jugoslavijo; nemogoče je namreč pozabiti na požig Narodnega doma v Trstu, na umor v Bazoviči, na koncentracijska taborišča in ječe, na »bataglione speciale«, na zverinski napad na Jugoslavijo in vse zločine, ki so temu sledili vse od Trsta pa do zadnje vasi, v katero je stopil na pol raztrgan čevelj italijanskega imperialista.

Kakšni pa so sledovi, ki jih ni mogoče izbrisati? V »jubljanski pokrajini« so postrelili 2000 talcev, pobili okrog 8000 drugih ljudi, odgnali v internacijo okrog 35.000 ljudi, požgali 3000 domov, popolnoma opustošili 800 vasi. In vse to so bile žrtve »genialnega« fašističnega lova na ljudi, žrtve zločinskih »razstrelamentov«, ki so jih prirejali po mestih in vaseh vojaki Mussolinija in Vittoria Emanuela. Naši ljudje so umirali od gladi, inkvizitorsko mučeni, pod udarci in puščnimi kopiti črnosrajčnikov in kraljevih karabinjerjev.

Nekomu, ki je vse to dnevno sodoživljal, ki je bil priča zločinskih pohodov italijanskih imperialistov, je v celoti upravičeno nerazumljivo današnje zadržanje uradnih italijanskih krogov. Še več: to predstavlja že predrzen cinizem, ki ga je zmogel skovati nekdo, kateremu so bolj pri srcu fašistične horde nego demokratične ljudske množice. Obenem pa to

dejansko koplje prepad dobrih odnosov med Jugoslavijo in Italijo in torej pomeni odkrit napad na slovensko-italijansko bratstvo, skovano v težki borbi proti fašizmu. Narodi Jugoslavije in primorsko ljudstvo želijo, da bi ta prepad izginil, ker žele mirno živeti v dobrih odnosih z delovnim ljudstvom Italije.

Naše množice in italijansko delovno ljudstvo so dejansko že v času narodno-osvobodilne borbe postale neizprosni ločitelji fašizma in italijanskega imperializma. Seveda pa se je treba zavedati, da pomeni predpogoj za uspešno razbitje novih imperialističnih naklepor Italije, vztrajna borba proti ostankom fašizma, ki je tudi predpogoj za zdrave odnose med italijanskim in slovenskim ljudstvom.

Brez nadaljnega je za nas danes vodilno nabelo tisto, ki ga postavlja maršal Tito:

»Ni Italija, temveč Jugoslavija je tista, ki stavlja pogoje. Jugoslavija želi dobre odnose z Italijo. Toda predpogoj, da italijanska vlada poštevno prizna, da je Jugoslavija žrtva osvobodilnega napada s strani Italije, ne glede na Mussolinija ali koga drugega, ker je to zgodovinsko dejstvo.

Drugič, da italijanska vlada prizna žrtve in škodo, ki jo je Jugoslavija utrpela v času okupacije italijanskih čet.

Tretjič, da Italija prizna upravi-

čenost teritorialnih zahtev Jugoslavije.«

H koncu svojega članka je maršal Tito napisal sledeče:

»Naša želja je končno, naj spoznajo naši zavezniki, da ni kriva Jugoslavija, da do danes ni prišlo do zboljšanja odnosov z Italijo. Ravno tako pa želimo, da naš zavezniki priznajo naše upravičene zahteve, naše žrtve, povzročeno nam škodo, težkoče in trpljenje naših narodov tudi v tistih krajih, ki so bili pod zasedbo Italije.«

Te besede maršala Tita so naše še močnejši odziv med našimi množicami, ker vsebujejo našo osnovno parolo: »Tukaj je Jugoslavija«, vsebujejo našo borbo in žrtve ter predstavljajo dejansko silen odmev tisočeri in tisočeri poedinih takih zahtev tistih desetletij našega ljudstva, ki so s svojo požrtvovalno borbo proti fašizmu kovali boljše in srenejšo bodočnost, ne samo slovenskemu, ampak tudi italijanskemu ljudstvu na Primorskem; in nakazali pot borbe in edino možno pot zmage volje ljudskih množic vse Italije. Zato danes tako upravičeno zahtevamo, da se preneha nedemokratično postopanje z našimi množicami onstran modre črte, kjer zavezniške vojaške oblasti nasedajo bivšim fašistom in na osnovi njihovih provokacij krato osnovne pravice in pridobitve same narodno osvobodilne borbe primorskim množicam.

Izpolnjujejo se sklepi konferenc velikih zaveznikov

Druga januarja se je kar bliskoma raznesla po Primorskem vest, da so edince jugoslovanske armade prevzele od zavezniških vojaških edinic slovenskega Quislinga, vojnega zločinceva Leona Rupnika. Ljudstvo je v tem ukrepu ponovno spoznalo, da niso sklepi teheranske in drugih konferenc velikih zaveznikov mrtve stvari, kot jih skuša zlasti na Primorskem prikazati svetovna reakcija, ampak živa dejstva, ki predstavljajo trdno osnovo sodelovanja naprednih sil v svetu.

Izročitev Leona Rupnika slovenskemu narodu, da izreče nad njim pravično sodbo za vse zločine: pokolje, teror, pobijanje talcev, odganjanje ljudi v internacijska taborišča, rop imovine, rušenje in razbijanje nezaščitenih vasi in mest, to se pravi za vse zločine, katerih oče je bil ogabni zločinec Leon Rupnik, vrhovni poveljnik edinic slovenskega domobranstva. Ob tem trenutku bo tudi primorsko ljudstvo, med katerim je skušal tudi Rupnik najti zločinskih izdajalcev, izreklo svojo obsodbo. Neštete vasi in naselja po Primorskem so spremenili Rupnikovi domobranci in Nedičevi četniki v prah in pepel. Vendar pa ne bo stopil pred ljudsko sodišče samo Rupnik, v njegovi osebi bo slovensko ljudstvo obsodilo vse tiste zločince domobranskih edinic, ki danes še vedrijo po Trstu in skušajo prepričevati svet in sami sebe, da niso vojni zločinci.

Toda ljudske množice, ki so kruto občutile zverizsko strahovlado domobranskih izdajalcev, upravičeno pričakujejo, da bo Rupniku sledila tudi njegova žalostna armada pred ljudska sodišča.

Tudi Primorci smo ne enkrat izrazili svojo neomajno zahtevo, da se nam izročijo vsi tisti, ki so požigali in morili po Primorski; in to zahtevo je potrdil tudi zbor ljudskih odposlancev v Postojni. Dosednja protifašistična borba, ki je najvišja moralna dolžnost vsakega pravega demokrata, zahteva, da se

postavijo vsi vojni zločinci. Quislingi in koljači pred ljudska sodišča, da se na ta način zajamči ljudskim množicam, da njihovi borbeni

napori niso bili zaman. In prav danes ko mednarodno sodišče v Nürnbergu sodi vojne zločince mednarodnega kova, ko bo slovensko ljudsko sodišče obsodilo največjega slovenskega izdajalca Rupnika, morajo biti tudi Primorskemu ljudstvu izročeni vojni zločinci, ki danes še prosto in nesramno blatijo po prav poznanih fašističnih metodah napore primorskega ljudstva.

Tako so padali za svobodo

Junaško so znali umirati borci za svobodo delovnega ljudstva. Njihova kri je pordila slednjo ped svete primorske zemlje in tako na slednjem koraku zaznamovala zahtevo primorskega ljudstva: Tukaj je Jugoslavija! V takem poletu je padel 50. junija 1944 pri Lokvah načelnik XXXI. divizije, žrtvujoč se za uredničenje vseh težej tisočeri, po fašizmu izkoriščanih in zatiranih primorskih ljudi.

Edvard Kardelj: Naša argumentacija o Trstu, Slovenskem Primorju in Istri na londonski konferenci

(Odlomek)

Narodi Julijske krajine so stoletja vodili nepretrgan boj za svojo svobodo. Zlasti slovensko in hrvaško prebivalstvo Julijske krajine pa je v tej vojni delalo tudi heroizma v boju proti italijanski, a pozneje proti nemški vojski in Mussolinijevim bandam. Leta 1942 je izbruhnila v teh krajih splošna narodna vojna. Tri leta se je ljudstvo Julijske krajine z orožjem v rokah borilo proti množičnim italijanskim in nemškim silam. Iz tega boja sta se razvila dva korpusa jugoslovanske Narodne osvobodilne vojske, IX. in XI. korpus, ki sta ob sestavljeni izključno iz borcev iz Julijske krajine. Te sile so vzele 60 do 100 tisoč vojakov italijanske vojske, a pozneje skoraj enako število nemških vojakov. Operacije enot Narodno osvobodilne vojske v Julijski krajini so znatno pomagale zavezniškim silam v Severni Afriki. Zaradi delovanja naših sil je glavna železniška proga Trst—Ljubljana funkcionirala samo z 12,6% svoje normalne kapacitete, medtem ko so vse ostale železniške proge v Julijski krajini delale z največ 16% svoje normalne kapacitete. To so podatki italijanskih in nemških dokumentov. Med to vojno so naše enote izvršile proti sovražnim četam in njihovim komunikacijam v Julijski krajini 4200 operacij večjega obsega. Za vse to vedo številni zavezniški oficirji, ki so se v letih 1943—1945 nahajali z našimi borbenimi četami v teh krajih. Že od 1943. leta so te čete šteli obširne okraje osvobojene Julijske krajine pred sovražnimi napadi. Samo v enem razdobju 1944. leta se je istovrstno nahajalo v vrstah Narodno osvobodilne vojske 45.000 borcev iz Julijske krajine, medtem ko jih je v štirih letih boja bilo 72.000, kar znaša 8% vsega prebivalstva. Vse to se je zgodilo kljub prisilni mobilizaciji, ki so jo vršili Italijani in Nemci.

Ker je bila mobilizacija za Narodno osvobodilno vojsko prostovoljna, že to dejstvo samo dovolj kaže, kaj hoče Julijska krajina. Izgube Julijske krajine v boju za svobodo znašajo 42.000 mrtvih vojakov na fronti in civilistov, ki so dali svoje življenje za svobodo svojega naroda in za skupno zavezniško stvar. Niti pomisliti ne smem na reakcijo in globoko razočaranje prebivalstva Julijske krajine, če bi po nekem nesrečnem naključju bila njihova rodna zemlja spet izročena tujemu zatiralcu po oseh teh velikanih naporih in žrtvah za zavezniško stvar.

Znatno število Italijanov po izvoru iz Trsta in drugih mest Julijske krajine se je tudi v tej vojni borilo skupaj s Slovenci in Hrvati. Ta skupni boj je krepko povezal jugoslovane in Italijane v Julijski krajini. Italijansko prebivalstvo v mestih Julijske krajine se zaveda dejstva, da mu bo bodočnost zajamčena le, ako ostane tesno povezano z jugoslovanskim zaledjem. Jugoslovanska vlada dobita neprestano prošnje iz oseh krajev Julijske krajine, prošnje, ki jih podpisujejo tako jugoslovani kakor Italijani in v katerih zahtevajo priključitev te pokrajine Jugoslaviji. Na oseh prošnjah, ki so bile doslej poslane jugoslovanski vladi — in katere je delegacija prinesla s seboj — je 346.486 podpisov, kar predstavlja 53% odraslega prebivalstva Julijske krajine. Obstoje pa še druge prošnje, ki jih jugoslovanska vlada doslej še ni prejela, razen tega pa se je treba zavedati, da gre tu za zaseben in spontan korak ljudstva, v katerem velik del prebivalstva ni imel priložnosti za udeležbo.

Na koncu bi rad poudaril samo še eno dejstvo. Leta 1919 in 1920 je bila Julijska krajina dana Italiji kot nagrada za njen ostop v vojno. Ta priključitev se je izvršila proti volji prebivalstva Julijske krajine. Petindvajset let je Italija upravljala to deželo s pomočjo terorja, koncentracijskih taborišč in ubijanja ter je zasejala toliko sovrastva in strahu med prebivalstvom te pokrajine, da bi to v povratni k Italiji videlo smrtno obsodbo.

Italija je izkoristila Julijsko krajino kot vojno bazo za svojo osvajalno politiko proti Balkanu in Srednji Evropi. Zvesta tej politiki se je povezal s Hitlerjem in stopila v vojno proti zavezniškim silam. V štirih letih se je Italija borila proti zavezniškim silam, napadala Jugoslavijo, anektirala velik del Hrvaške in Slovenije skupaj z Ljubljano in tako opustošila eno tretjino jugoslovanskega ozemlja. Jugoslovanska Narodno osvobodilna vojska se je po samih italijanskih dokumentih neprestano borila proti italijanskim silam 300—400.000 vojakov. Ali more po osem tem, kar je storila, imeti Italija najmanjšo pravico, postavljanje zahtebe po ozemlju, naseljenem z Jugoslovani, ki so se v razdobju zadnjih štirih let borili na strani zavezniškov in jim napravili velike usluge?

Bivši Notranjski odred

proslavlja v nedeljo, 6. januarja, svojo drugo obletnico ustanovitve. Proslava se vrši v Starem trgu pri Ložu. Vabljeni vsi borci in oficirji.

Zaupanje v Jugoslavijo je jamstvo, da bomo naglo premagali težave

Za novo leto je napisal maršal Jugoslavije tov. Tito poslanico, s katero se obrača na delovne množice. Po daljšem uvodu dobesedno takole pravi:

»Obračam se na vas, delavci v tovarnah in rudnikih, zvišajte proizvodnjo v vaših podjetjih, zvišajte produktivnost dela, izdelajte čim več različnih proizvodov, ker boste s tem tudi sami ustvarili boljše življenjske pogoje. Ta država je država delavcev mesta in vasi in zato z vsemi silami pomagajte obnoviti svojo razrušeno deželo. Vzemite si za vzgled mnoge vaše tovaršice in tovarišice v podjetjih in rudnikih, ki so že postali junaki dela. Bodite pazljivi do vsakovrstnih saboterjev in onemogočajte sovražnike ljudstva, ki ovirajo stvaritev vaše srenejše bodočnosti.

V letu 1946 še bolj zvišajte vaš delovni in ustvarjalni polet. Z največjimi napori in s prostovoljnimi delom smo v preteklem letu 1945 lahko izvršili prave čudeže pri izgradnji naše dežele. Ta polet in prostovoljnost dela ne smeta v tem letu opešati, ampak se morata nasprotno še ojačiti.

Obračam se k tebi mladina Jugoslavije, da bi bila nosilec delov-

nega navdušenja, da bi bila primer vztrajnosti in požrtvovalnosti pri izgradnji naše dežele, kot si bila primer v 4letnem boju za svobodo svoje dežele, kot si bila v preteklem letu 1945 primer pri delu za obnovo dežele. Boj za zmago pri obnovi dežele, pri premagovanju gospodarskih težav je sestavni del tistega velikega boja na bojnem polju, v katerem je umiralo na desetisoče omladincev in omladink Jugoslavije, da bi drugim bilo bolje. Naj si tvoj omladinski polet in ogenj da duška predvsem v ustvarjalnem delu.

Mnogi sovražniki in celo nekateri takoimenovani »prijatelji« da našnje Jugoslavije se na vse načine trudijo, da bi zasejali negotovost med našimi kmeti. Sejejo nezaupanje do sedanjih organov ljudskih oblasti, širijo različne lažnjive vesti, od katerih nima navadno škoda samo država, ampak tudi kmetje sami, izkoriščajoč pomanjkanje raznih sredstev, ki so potrebna kmetom. Trudijo se, da bi vplivali na kmete, da ne bi prodajali svojih proizvodov državi, ki mora skrbeti za pokrajine, ki so bile opustošene v vojni, za siromašne sloje itd. Vse to delajo z namenom, da bi zasejali

nemir in nezaupanje med ljudstvom, da bi ustvarili nezaupanje kmetov do države s ciljem, da bi otežkočali, če že ne morejo preprečiti, obnovo in konsolidacijo naše dežele v gospodarskem oziru.

Obračam se na vas, kmetje, da ne verjamete tem tako imenovanim »prijateljem« kmetov, ker oni niso prijatelji nove Jugoslavije, kar istočasno pomeni, da tudi niso vaši prijatelji. Vaša požrtvovalnost pri izgradnji naše dežele, vaše zaupanje v Federativno ljudsko republiko Jugoslavijo, sta jamstvo, da bomo naglo premagali mnoge težave, ki nam stoje na poti. Poznamo vaše težave, vaše potrebe in se z vsemi silami trudimo, da storimo vse, kar moremo, da bi dobili tisto, kar najbolj potrebujete. Še bo nekaj časa težko, toda z vsakim dnevom gre na bolje, ker naše tovarne že proizvajajo in bodo z vsakim dnevom proizvajale vedno več tistih predmetov, ki jih najbolj potrebujete. Bodite prepričani, da se bo sedanja oblast pobrignala, da se različna bremena enakomerno porazdelijo. Prizadevajte si, da bi v letu 1946 obdelali in zasejali čim bolje in čim več vaših polj in vinogradov, da bi vzredili čim več živine itd.

To bo velik prispevek za obnovo naše dežele, za naglo odstranitev bede, za ureditev naše nove Federativne ljudske republike Jugoslavije.

To velja tudi za nas Primorce; di nam so namenjene te besede. ker tudi mi gradimo en vogal nove Jugoslavije. Prav primorski »avec« po istrskih mestih in idrijski rudar sta poklicana, da do najvišje zmogljivosti vigneta produkcijo, dvigneta rast naše industrije. Tudi naša je dolžna, da vnese duha nepopustljivega poleta, požrtvovalnosti, ognja v ustvarjalno del!

Isto velja našem kmetu, katerega skušajo povsem izropati reakcionarji onstran demarkacijske črte, katerega skušajo preslepiti, da bi za visoke cene prodajal svoje pridelke njim in s tem odtrgoval najnujnejša živila tistim neštetim, ki niso ničesar pridelali, ker so jih fašisti povsem izropali ali delavcem, ki udarniško delajo po tovarnah.

Besede maršala Tita nam morajo biti osnovno vodilo pri delu v letu 1946, v letu, ko se bo končno odločila usoda nad četrt stoletja mučene, ropane in zatirane Primorske, ki je odločitev že sama s svojo krvjo v borbi napisala: Tukaj je Jugoslavija.

Moskovska konferenca, nov neporušen mejnik na poti utrjevanja svetovnega miru

Pred dobrim tednom dni so se sestali v Moskvi zunanji ministri velikih zavezniških držav, Sovjetske zveze, Združenih držav Amerike in Velike Britanije, da nadaljujejo delo za utrditev miru, katerega so zavezniški narodi z nadelovčevskimi napori in z milijonskimi žrtvami priborili svetu, s tem, ko so vojaško premagali nacifašizem.

Moskovska konferenca pomeni nadaljevanje skupne zavezniške povojne graditve, pomeni torej zmago demokratičnih sil, to se pravi ponovno zmago naprednega sveta po neuspeli londonski konferenci. Poleg tega pomeni ta konferenca veličasten zaključek zadnjega vojnega leta, ki je obenem leto zmage. Na tej konferenci so razpravljali o dolgi vrsti vprašanj, ki so jih nekateri ljudje še pred kratkim proglašali za nerešljiva; razpravljali so o vprašanjih, katerih obrise si je svetovna reakcija že pripenjala na svoje prapore, pod katerimi bi rada razbila povojno sodelovanje velikih zavezniškov. Tako je svet spoznal, da se veliki zavezniški v celoti zavedajo, da je možno narodom sveta ohraniti mir le v skupnem delu in s trajno budnostjo proti vsem, ki skušajo to sodelovanje na kakršenkoli način razbijati.

V Moskvi je bil dosežen sporazum o postopku priprav za mirovne pogodbe z Italijo, Romunijo, Bolgarijo, Madžarsko in Finsko, to je evropskimi sateliti nacifašistične Nemčije. Ta sporazum je osnovan na berlinskih sklepih velikih treh. Pogoje mirovne pogodbe bodo smeli sestavljati samo tisti, ki se smatrajo po berlinski konferenci za sopolisnike pogojev premirja s posameznimi državami.

Mirovno pogodbo z Italijo bodo torej izdelali zunanji ministri Sovjetske Zveze, Velike Britanije, Združenih držav in Francije. Namestniki zunanjih ministrov se bodo takoj lotili pripravljalnega dela, kakor je bilo to sklenjeno na prvem sestanku Sveta zunanjih ministrov v Londonu.

Tako je končno prišlo na dnevnini red tudi vprašanje razmejitve med Jugoslavijo in Italijo. To pomeni dokončno začrtanje pravičnih meja naše Primorske, katero so kljub velikim žrtvam primorskega ljudstva, darovanim v borbi za strte fašizma, uspeli reakcionarji začasnno odtrgati od matere Titove Jugoslavije in jo potem še razpoloviti, ter na ta način slabiti gospodarsko moč te pokrajine.

Primorsko ljudstvo, ki se je tako junaško postavilo v času te vojne ob stran zavezniškov, je opravičeno z navdušenjem pozdravilo sklepe konference treh ministrov, ki so že v svojih načelih temeljito obračunali z načrti nasprotnikov in dokazali tudi sami Italiji, da ji je mesto med premaganci in bivšimi odkritimi napadaleci svetovnega miru in da bo morala mnogo napra-

viti, preden se bo lahko uvrstila med napredne narode in premostila prepad, ki si ga je sama s svojim imperialističnim napadom na narode sveta ob strani hitlerjevske Nemčije izkopala.

Nadalje predvideva sporazum, da bo po dovršenih pripravljalnih delih osnutkov mirovni pogodbi sklicana konferenca, ki bo razpravljala o teh besedilih in katere se bo poleg petih članov sveta ministrov udeležilo še 16 zastopnikov združenih narodov, to je tistih narodov, ki so se aktivno udeležili vojne proti sovražnim evropskim državam z dokajšnjo vojaško močjo. Na ta način bo prišla do izraza in aktivnega vpliva volja tistih narodov, ki v času same borbe niso štedili žrtev, ampak z vsemi silami podprli napore velikih zavezniškov. Te države so: Mogočna Sovjetska zveza, Združene države Amerike, Anglija, Kitajska, Jugoslavija, Francija, Avstralija, Belgija, Sovjetska socialistična Bela Rusija, Brazilija, Grčija, Holandska, Indi-

ja, Kanada, Nova Zelandija, Norveška, Poljska, Sovjetska socialistična Ukrajina, Češkoslovaška, Etiopija in Južnoafriška Unija.

Konferenca bo najkasneje prvega maja 1946. To se pravi, da bodo točno po enem letu osvoboditve Primorske narodi spregovorili in potrdili to, za kar se je primorsko ljudstvo borilo in kar mu svetovni reakcionarji skušajo na vse načine kratiti, to je, da zaživi tudi Primorska končno enkrat v mejah ene najnaprednejših držav, to je v mejah Jugoslavije.

Po končanem delu in ko bodo proučeni predlogi, bodo države izdelale končna besedila mirovni pogodbe. Mirovne pogodbe bodo stopile v končno veljavo takoj, čim jih bodo ratificirale zavezniške države, ki so podpisale odgovarjajoče pogoje premirja.

Poleg tega je Moskovska konferenca prinesla celo vrsto sklepov glede vseh delov sveta, kamor se je zanesla vojna vibra. Ponovno lahko ugotovimo, da je konferenca

Enotni sindikati se zavedajo, da je za dosego socialnih in gospodarskih pravic potrebna ljudska oblast

Zato se razbijajo poizkusi reakcije, ki skuša organizirati sebi naklonjene sindikate, ki bi razbijali delavsko enotnost. To je ponovno potrdila skupščina enotnih sindikatov goriskega okrožja, to nenehoma potrjujejo naši antifašisti

Dne 30. decembra 1945 se je vršila v Gorici skupščina vseh organizacij Enotnih sindikatov goriskega okrožja. Skupščina so se udeležili delegati vseh okrajnih sindikalnih organizacij, zastopniki mestnega odbora in delegati poedinih odborov podjetij. Skupščina se je udeležil tudi tajnik Pokrajinske zveze Enotnih sindikatov iz Trsta, Vojmir Ivan Bukovec.

Skupščino je odprl predsednik mestnega odbora Enotnih sindikatov v Gorici, tov. Batti in podal izbrano poročilo o delu odbora od 27. oktobra 1945 dalje, ko je bila zadnja skupščina organizacij Enotnih sindikatov v Strašicah.

Da poudarimo le nekaj osnovnih misli iz poročila: V tem razdobju se je zlasti obravnavalo vprašanje plač, ki je v coni A še vedno nadvse preeče in še nerušeno.

Prirejane je bil veličastni »festival dela«, ki je bil manifestacija enotnosti slovenskega in italijanskega delovnega ljudstva v coni A.

Enotni sindikati so dali vso moralno podporo splošni stavki 15. decembra 1945, ko je slovensko in italijansko ljudstvo Julijske krajine protestiralo proti kršitvi najosnovnejših demokratičnih pravic — proti kršitvi svobode tiska. Enotni sindikati so borbeno razredna organizacija in kot taka morajo vedno podpirati vse upravičene zahteve delovnega ljudstva in braniti njih pridobitve. Omejitvi se samo na mezdno gibanje, bi pomenilo izvrševati samo del dolžnosti.

Nasprotno pa Julijski sindikati ne mislijo in ne delajo v interesu delovnega ljudstva, čigar enotnost skušajo vedno znova razbijati in razdvajati slovenske in italijanske delavce. Enotni sindikati, je dejal tovariš Batti, izražajo voljo ljudskih množic, medtem ko »Julijci« brezvestno branijo interese reakcionarnih klik. Delovno ljudstvo na Goriskem je spoznalo, kdo se bojuje za pravo demokracijo. Za-

vedno delavstvo vedno znova dokazuje svoje zaupanje Enotnim sindikatom. Nepristan dotok članstva v mestu kot v sedmih okrajih goriskega okrožja jasno dokazuje, kako mogočna in množična organizacija so Enotni sindikati.

Tajnik Pokrajinske zveze Enotnih sindikatov, tov. Ivan Bukovec, je podal nato kratko zgodovino nastanka Enotnih sindikatov, katerih predhodnica je bila »Delavska enotnost«.

Med drugim je dejal:

Ta »Enotnost« je nastala v času najhujšega zatiranja demokratičnega ljudstva, ko je bil nacifašizem najmočnejši. V svojih vrstah je »Delavska enotnost« združevala vse ono delavstvo, ki mu žrtve za svobodo, za resnično demokratično načela, niso bila nikdar prevelike. Zaveš nesebične pripravljenosti obvarovati svet pred nacifašističnimi grozotami, je bila tako močna, da so se z najsikromnejšimi sredstvi in najmočnejšo voljo lotili borbe ob strani vseh svobodoljubnih narodov. Ta »Delavska enotnost« je organizirala odpor, zbirala denarna sredstva, hrano, obleko, bodrila in pošiljala borce v partizanske vrste. Po osvoboditvi, v maju letošnjega leta, pa se je občutila potreba, da ta organizacija nadaljuje z delom na sindikalnem področju. Iz »Delavske enotnosti« so nastali Enotni sindikati, ki naj branijo in se bore za delavske interese v mirni dobi. Ti sindikati niso nasledniki nacifašističnih reformi-

stičnih sindikatov, to so sindikati, ki organizirajo napredno delavstvo po tovarnah in obratih v borbi za socialne in gospodarske pravice. Reakcija poskuša organizirati druge sebi naklonjene sindikate, ki bi razbijali delavsko enotnost. Ob vsaki priliki in vedno znova poskuša ta reakcija razbijati delavske vrste, pri čemer ni prav nič izbirčna v sredstvih.

»Enotni sindikati se zavedajo, da je za dosego socialnih in gospodarskih pravic potrebna ljudska oblast«, je dejal tov. Bukovec. Le ljudska oblast lahko zagotovi uresničitev vseh onih pravic, ki pripadajo delovnemu ljudstvu. Reakcionar na politika poskuša usmeriti sindikalno delovanje na pot reformizma. S tem bi si želela izboljšati sedanje svoje šibke položaje in ustvariti take prilike, da bi lahko ponovno pričela s svojimi starimi metodami izrabljanja. Toda delovno ljudstvo je že toliko dozorelo, da ga ni več mogoče zaslepljevati, ker dobro ve, v čem so njegovi interesi. Ljudske množice se zavedajo, da so Enotni sindikati tista organizacija, ki pazi na njihove interese in se zanje tudi bori. Zato se dotok članstva iz dneva v dan veča in vključujejo sedaj Enotni sindikati v svojih vrstah 70.000 članov. To dejstvo je za vse napredne množice razveseljivo dejstvo, ki jim vliva zaupanje v bodočnost.

Zatem se je razvila diskusija, nakar je skupščina prešla k volitvam okrajnih predstavnikov v mestni odbor Enotnih sindikatov.

Nobenega dvoma ne more biti, da podpirati tedaj, ko izvirata zgolj iz brezvestne sebičnosti ali pa celo iz ljudskih vrst samih, konec konca zavestno protiljudsko reakcijo.

BORIS KIDRIČ

Borba Primorske za svobodo

Ob drugi obletnici ustanovitve IX. korpusa, ki jo v teh dneh slavi vse Primorsko ljudstvo, bi hotel podčrtati samo dejstvo, da je primorski delavec, primorski kmet in izobraženec, da so vsi zdravi elementi primorskega ljudstva, ki so se skozi borbo od prve do druge svetovne vojne zagrizeno borili za svoj jezik, za svoj obstanek, za svojo narodnost proti krvavemu fašizmu, dobili v svoji oboroženi vstaji septembra 1943. leta in z ustanovitvijo IX. korpusa svojo jekleno udarno pest, dobili tisto močno organizirano želo, s katerim so si po hudih borbah in nadčloveških naporih končno priborili svobodo, konec fašističnega nasilja, uresničenje želja po priključitvi k matični državi Jugoslaviji.

IX. korpus je torej nadaljeval in uresničil idejo, za katero je že pred zadnjo vojno tekla kri najboljših sinov naše Primorske.

Padel je Gortan, odjeknili so strela na Bazovici, Tomažič in tovariši so nesebično darovali svoja žolčenja za osnovne narodne pravice primorskih Slovencev; to so bili prvi znaki oborožene borbe proti fašizmu.

Po 8. septembru 1943, ki ga praznujemo kot praznik vsenarodne vstaje Primorske in ko je bil dejansko izvršen prvi plebiscit za priključitev v Jugoslaviji, je ljudstvo jasno in odločno pokazalo, da je njihovo mesto samo v združeni Sloveniji in da za dosego tega cilja niso nobene žrtve pretežke in prevelike.

To je primorsko ljudstvo dejansko dokazalo, posebno še potem, ko je Vrhovni plenum Osvobodilne Fronte slovenskega naroda postavil opredelitev Primorske na višino samoodlobe naroda in ji dal z odlokom, ki je z odobritvijo na zboru poslancev v Kotevju 1943. leta in na II. zasedanju AVNOJ-a dobil značaj slovenskega in jugoslovanskega zakona, tudi formalno obliko.

Primorsko ljudstvo, ki je dalo iz svoje srede nepregledno vrsto borcev za narodno svobodo je enotno vedno te borce navdihovalo s svojo brezprimerno narodno zavestjo, predanostjo, požrtvovalnostjo in borbenostjo. Miren, Komen, Rihenberk, Cerkljske in Cerkljanske vasi — vsa slovenska zemlja od skrajnega severozapada pa do morja in do Hrvaške Istre je s svojimi požganimi domovi, oskrunjenimi svetišči, s svojimi pobitimi, onečaščenimi in v sužnost odpeljani-

Narodno osvobodilna vojska na pohodu v vas.

V NAPAD

II. bataljon BPO na pohodu. Okoli 70 mož.

Dani se. Spuščajo se po strmih pobočjih navzdol. Ostra burja brije po goljavi. Nekje na levi laja pes. Mogoče je zaslišal tihe korake. Še pred dnem so naši na ravnini. Brezkončna Furlanska ravan... Dolge njive, prekrizane z ravnimi, še daljšimi cestami... v ravnih vrstah murvina drevesa.

Po ozki stezi stopa neslišno bataljon proti svojemu cilju. Sonce se dviga, hribovita Benečija že izginja na obzorju. Sama ravnina. Opoldne je bil počitek. Nekje sredi ravnine, daleč proč od cest. Popoldne gre h kraju. V daljavi siluete mesta Vidma. Mrak je padal. Majhen hrastov gozdič. »Bataljon stoj!« Na tri grupe je razdelil komandant svoje moštvo. Ena skupina je bila še prav posebno opremljena z bombami, tudi z molotovkami.

V bližini je veliko letališče »Belvedere«. Le šibka posadka Nemcev mu je v obrambo. Letala so kar na prostem. Blokirati in po možnosti uničiti posadko ter zažgati letala, to je bil načrt.

Polagoma in tiho so se skupine oddelile ena od druge. Še gosto gromovje in pred njimi je ravna plo-

Vse je bežalo pred fašističnimi zvermi; domovi so goreli, padali so strela in otroka sta se podala v partizane. Tako usodo je koval fašizem delovnim ljudskim množicam.

mi ljudmi živ spomenik tega, kar je za Titovo Jugoslavijo doprineslo slovensko Primorje in Beneška Slovenija kot nje zapadni mejniki.

Vse narodno osvobodilno gibanje na Primorskem, tako vojaške akcije kot postavljanje in delo narodne oblasti, je bilo že od prvega začetka povezano z osvobodilnim gibanjem narodov Jugoslavije, podrejeno skupnemu političnemu in vojaškemu vodstvu.

Primorska se ni drugje borila, ni oddala niti enega strela izven okvira Jugoslovanske armade, ki se je borila v okviru velikih zavezniških držav, proti skupnemu sovražniku fašizmu.

Torej je bila Primorska že v teku narodno osvobodilne borbe dejansko in tudi formalno vrščena v ostalo Slovenijo in s tem v Jugoslavijo, kar so potrdile tudi vse zavezniške države.

V znak spoštovanja borbene preteklosti Primorske je Glavni štab Slovenije ob preimenovanju 18. brigade v udarno, njej podelil naziv

skvev širnega letališča. Nekje na levi je temnejša lisa, baraka je; tja se je usmerila prva skupina. Druga skupina je neslišno zdrsula preko letališča. Tretja skupina je blokirala cesto in vilo ob njej.

Neslišno se je plazila prva skupina k baraki. Že so se razločevali obrisi. Kje je neki stražar? Začuli so se koraki tam nekje z one strani barake. »Ssss... Tišina...« Koraki so se bližali. Brezbrizno je prihajal nemški stražar. Še pet, štiri, tri metre... Za vruga, z roko bi ga lahko dosegel! Zažvižgalo je puškino kopito skozi temo... samo zadušen krik, padec trupla na zemljo in ostudno hropenje. »Ta je dober. Ne bo se več zbudil«. Močan udarec s puškinim kopitom mu je razbil lobanjo.

V baraki še vedno vse tiho. Ura je enast. Tedaj pa »V napad! Jurši! Bij!... Pali!...š Zabobnele so bombe, zaregljali mitraljezi, zalajale brzostrelke; in vse skozi okna v barako. Divji, ostudni kriki, hrušč kot da bi se nekaj lomilo. Udiral se je strop. Od eksplozije težkih angleških bomb se je baraka zamajala v temeljih. Skozi temo je zazvižgala molotovka, hip pozneje se je razletela. Trenutek nato se v

notranjosti prične svetlikati nekaj rdečega, vedno bolj. Zapresketalo je in prvi ognjeni zublji so planili skozi okna. Vedno silnejše. V notranjosti se je zdaj pa zdaj zaslišal divji krik. Fašistična drhal ni mogla iz goreče barake.

Brezbrizno so še dalje mežikale številne luči v bližnjem mestu Vidmu.

Partizanska patrola v snegu in mrazu preganja fašiste.

Druga skupina je medtem prišla do letal. Devet avijonov: lovci, bombarderji. Tiho in potuhnjeno so čepale začne pošasti v temi. »Brž po bencin!« Takoj so bile pri rokah velike kante bencina. Vzplamtela je vžigalica in ugasnila; vzplamtela je druga in hip pozneje je šinil visok plamen iz enega izmed letal. In potem kar drug za drugim! Bolestno je zaječalo jeklo avionov, gorelo je, da se je razsvetlilo letališče od žarkega ognja.

Le nekdo je bil pri vsem tem nekoliko nezadovoljen. Preje je bil zlezal na lovca »Messerschmidt«, ki pa ni imel bencina v sebi! Kot bivši letalec je hotel izrabiti sijajno priložnost in odpeljati letalo v osvobodeno Jugoslavijo. Pa nič zato, da ga le sovražnik ne bo imel! Prasketalo je, ječalo in pokalo! Črn dim se je valil, iz letal so postajala gola, izoglenela ogrodja.

Pa to še ni bilo vse. Tretja skupina je varovala cesto. Pa ti zaslišijo v bližnji vili nekako kričanje. Prav previdno nekoliko bližje.

»Kaj hudiča je tu!«

»O, meine Süsse...«

»Spet nemška drhal!«

»Sigurno se zabavajo. Glasovi so pijani, in neko žensko vresčanje je slišati vmes...«

»Kar po njih!...«

Zažvenketala so stekla na oknih, v notranjosti pa se je raztreščila bomba... Žensko kričanje je postalo še obupnejše. Od nekod se je oglasila brzostrelka! »Vrag je zlezal na podstrešje! Pali na zgornja okna!« Rafal proti podstrešnemu oknu, ostuden krik, pa je bilo spet dobro!

Medtem pa so gorela letala, baraka je že skoraj ugašala. »Fantje dovolj bo!« Še nekaj besnih rafalov v vilo, potem pa brž preko razsvetljenega letališča! Tudi druga skupina gre že sem od zažganih avionov. Prva, ki je likvidirala spečo posadko in zažgala barako, jih je že čakala. Komandant je bil zadovoljen. »Kar dobro je bilo, fantje!« Enakomerno so drseli koraki bataljona po poljski poti preko obširne ravnine. Nekje za njimi pa je še vedno žarelo. Zadnji zublji so dokončno zajemali devet nemških avionov.

»Pošteno smo jim danes zagodli!«

»Devet letal; med njimi trije lovci »Messerschmidt 109«, dva lovca »Focke Wulf«, pa še kup mrtvih Švabov!«

Pred vsakim pokretom je treba preučiti teren.

Na nebu prva zarja. Dolga kolona je pravkar zavila po prvih obronkih v svojem kraljestvu; za njo pa širna, brezkončna ravan; in tam nekje sredi nje zvito ogrodje devetih avionov...

Igralska skupina IX. korpusa je s svojimi umetniško dognanimi nastopi gojila kulturo med borečimi se junaki in po osvobojenih predelih Primorske.

»Vipavska svoboda«

Ni slučaj, da je prišlo osvobojenje Vipavski dolini prav v dneve okoli obletnice ustanovitve IX. Korpusa. Ko so naši borci tekoma pomladi in poletja 1944 likvidirali sovražnikove postojanke v Prvačini, Dornbergu in Rihemberku, si nemški naduteži in njihovi domači ter tuji pomagači niti zdaleka niso predstavljali, da so ti naši odločni udarci le predigra poznejšim uspehom in še temeljitejšemu uničevanju sovražnikovih sil tako na Primorskem kot na Gorenjskem. Niso si mogli biti svesti svojega obupnega položaja na svetovnih bojiščih in našem domačem, notranjem. IX. Korpus je kot del zavezniških sil v borbi Združenih narodov načrtno in preudarno postopal v uničevanju sovražnikovih živih in materialnih sil, premišljeno postopal v skladu s položajem na vseh bojiščih.

Sledil je masovni napad in razruševanje sovražnikovih komunikacij v Baški grapi. Sledile so druge manjše in večje akcije proti sovražnikovim postojankam in posadkam. Črni vrh

je postal poleg ogromnega vojaškega in moralnega uspeha tudi politično mejnik v narodno-osvobodilni borbi našega Korpusa. Po 15. septembru so bile naše sile še bolj strnjene, a sovražnikove zrahljane in demoralizirane. Niti velika sovražnikova požigalna ofenziva proti osvobojenemu ozemlju Primorske in proti edincam IX. Korpusa ni mogla zavreti poleta naše odločne in ofenzivne borbe. Potem je sledil obračun s sovražnikovimi postojankami prav v Hitlerjevem »Reichu«. Poljane, Dolomiti, Gaberk, Železniki so zapisani v kosteh slehernega okupatorjevega vojaka na Gorenjskem.

IX. Korpus je v borbi in delu izpričal svojo povezanost z Narodno Osvobodilno Vojsko Jugoslavije, s silami zavezniške Sovjetske zveze, Anglije in Amerike, izpričal pripadnost svojega teritorija Titovi Jugoslaviji.

In sredi tega dela in uspehov je prišlo osvobojenje Vipavske doline. Prav gotovo je, da to ni bil slučaj, niti presenečenje za naše edinice in bor-

ce. Potem ko se je sovražnik že toliko časa zadržal na Trnovem, potem ko je pričel ropati in terorizirati po dolini naše Vipavske, potem ko so ga naše edinice stalno vznemirjale in mu prizadevale velike izgube, je bil prisiljen izprazniti Ajdovščino in Vipavo, ti svoji izredno močni in dobro utrjeni postojanki. Borbe IX. Korpusa so tako dobile največji zunanji izraz ob zapustitvi dobrih postojank po belogardističnih izdajalcih, ki so se bali ponovitve Črnega vrha, in nemških čet 71. divizije.

Groba bilanca naporov IX. Korpusa se je najprej pokazala pri iztisnitvi sovražnikovih sil iz zanj važnega življenjskega prostora med Gorico in Postojno. Pomanjkanje nemških živih sil, ki so jih naši borci na vseh mestih v toliki meri uničevali, jih je prisililo, da so pustili »na milost in nemilost svoje pristaše in pomagače v opuščenih postojankah pravični sodbi trpečega ljudstva.

Navdušenje dolga leta in mesece po fašistih in Nemcih teroriziranega prebivalstva je bilo prekipevalo. Naše edinice so bile gospodar položaja in naša narodna oblast je pre-

vzela upravo v osvobojenih krajih. Manifestacijski shodi vojske in prebivalstva so bili najjasnejši dokaz, da je bilo osvobodeno prebivalstvo pripravljeno na prihod svojih borcev in da ni ves čas okupacije pozabilo na svoje najboljše sinove v gorah. Čeprav so se domači izdajalci poskrili ali pa odšli s sovražnikom v Gorico, niso prenehali računati na ponoven nemški prihod in nadaljevanje s svojim izdajalskim delom. Res, da so po njihovi zaslugi ponoči prodrli Nemci v Vipavo, da so tam ostali nekaj dni, toda njihovega ponovnega pohoda ti najvernejši Hitlerjevi služabniki niso mogli izprostiti. Ponovno so prišli naši borci in nihče več ni mogel ovirati naše vojske pri izvrševanju njenih narodnih dolžnosti.

Vipavska dolina, osvobodena in prosta sovražnikovih sil, je pričela doživljati triinpolletne pridobitve borb jugoslovanskih narodov. Osvobodena Vipavska je doživljala triumf svobode, triumf misli in dela novega lika slovenskega človeka. Vrsta kulturnih prireditelj naše vojske in končno prva razstava svobodnega tiska in fotografije v njenih središčih sta vplj-

vala na toliko časa terorizirano prebivalstvo z vso svojo privlačnostjo in posreovalno silo svojih notranjih momentov. Tisti, ki so si predstavljali našo vojsko po sovražnikovih klevetah, so imeli priliko doživljati plodove in sadove nadčloveških naporov in borb slovenskih borcev za svobodo.

Mogočno je vplivala vipavska svoboda na osvobodeno prebivalstvo in danes, v dneh ponovne, a le trenutne okupacije prihajajo njeni odmevi v svobodne gore. Danes se prebivalstvo zaveda, da je njegova vojska blizu, da bo sovražnik moral zopet oditi in kletev našega ljudstva ter puške naših borcev ga bodo spremljale.

IX. Korpus pa nadaljuje s svojim delom in gre po začrtani poti zmagi naproti. Gorenjska in Primorska sta njegovi in svoboda njunih prebivalcev mu je naloga in dolžnost. Severne in zapadne meje zedinjene Slovenije so v varstvu borcev IX. Titovega Korpusa!

To nam je vodilo in hotenje pri našem nadaljnjem delu!

Dušan Fortič.

(Iz knjige »Eno leto IX. Korpusa«)

ŠOLA ZA AKTIVISTE

Slovansko-italijanske antifašistične zveze - Osvobodilne fronte

Naši sindikati

Enotne strokovne zveze vključujejo 26 strokovnih zvez, katere se oblikujejo na industrijski osnovi, to je, da bodo vsi delavci in nameščenci enega podjetja organizirani v eni strokovni zvezi, kakršen značaj ima podjetje. V eno podjetje ena organizacija, ena strokovna zveza! Na čelu Enotnih strokovnih zvez stoji osrednji organ za vso državo, to je Glavni odbor, ki sestoji iz skupščine in iz izvršnega odbora. Vsaka strokovna zveza pa ima svojo centralno upravo, ki je sestavljena po istem principu. V federalnih enotah in avtonomnih pokrajinah se osnujejo federalni odnosno pokrajinski glavni odbori Enotnih zvez, kateri vodijo celotno strokovno gibanje v svojem delovnem področju. S tem ima delavski razred kot prvobornik za enakopravnost polno možnost, da to politiko enakopravnosti tudi potom Enotne strokovne zveze spravi v življenje, da v čim večji meri sodeluje v izgradnji strokovnega gibanja, da pospeši obnovo narodnega gospodarstva in da se preko enotnih strokovnih organizacij najtesneje poveže z vsemi naprednimi silami svoje narodne edince ter skupno z njimi podpira našo narodno oblast pri njenih naporih za popolno uničenje fašizma in dokončne izvedbe demokratizacije dežele.

Temeljna strokovna organizacija je podružnica, katera se ustvarja v središču proizvodnje ali ustanove. Podružnice se organizirajo v vsakem večjem podjetju, kjer je najmanj 30 članov, ali pa v manjših obratih v posameznih krajih ali okrajih z najmanj 15 člani.

Posamezne stroke ene zveze smejo imeti v krajih podružnice, oddvojene po stroki, v osrednjem odboru zveze pa se osnujejo odseki. Upravo podružnice volijo člani na svojih rednih občinskih zborih. V krajih, kjer je število članov pod 15, se organizirajo plačilnice ali postavijo zaupniki, kateri se vključijo v najbližje narodne podružnice.

Med člane zveze oz. podružnice sme biti sprejet vsak ročni in umski delavec, ki je zaposlen v zasebni ali državni službi in ki ustvarja pravila, predpise in odločbe organov strokovne zveze. Jasno je, da ne morejo imeti vstopa v Enotne strokovne organizacije izdajalci in pokvarjenci. Podružnica ne bo smela biti samo organizator ekonomskih, socialnih in kulturnih akcij, marveč bo morala tudi neposredno nadzirati proizvodnjo, jo pospeševati in voditi boj proti vsem saboterjem in zabušantom.

Vsaka zveza v posameznih področjih proizvodnje (n. pr. eno rudarsko področje, področje direkcije železnice) ali na ozemlju federalne enote (n. pr. Slovenije) ima svoje tajništvo, ki veže vse podružnice lastnega delovnega področja in vodi njihovo delavnost. Zvezno tajništvo se voli na občnem zboru delegatov podružnic tiste zveze in svoja delovna področja. Glavne odbore strokovnih zvez posameznih federalnih enot pa volijo delegati dotične federalne enote po načinu, kakor si ga bodo sami določili v svojih pravilih, katera pa morajo biti v skladu z načeli pravil enotnih strokovnih zvez delavcev in

nameščencev Jugoslavije.

Sklep beograjske konference je bil, da Enotne strokovne zveze delavcev in nameščencev Jugoslavije vstopajo kot sestavni del v enotno narodno-osvobodilno fronto Jugoslavije, zavečajo se, da brez političnega sodelovanja in brez podpiranja ljudske demokratične oblasti ni mogoče doseči vseh onih pravic, ki gredo delavskemu razredu.

Osnove, ki jih vsebuje sestav in namen Enotnih strokovnih zvez, nam daje naslednje sklepe:

1. Da se nezdave razmere, ki so vladale v preteklosti, ne bodo več povrnile ter da delavski razred značeni v krvavi in težki narodno-osvobodilni borbi skovano enotnost, za katero so dali svoja življenja najboljši delavski borci.

2. Da so interesi ročnih in umskih delavcev skupni in da so zato v korist teh interesov potrebne enotne strokovne organizacije ne glede na versko ali ideološko pripadnost in da morajo biti te organizacije aktiven člen enotnega političnega gibanja naprednih sil narodov Jugoslavije.

3. Da delavski razred ne more izvajati boljšega ekonomskega, socialnega in kulturnega življenja, ako bi imel pred seboj samo svoje ozke razredne interese, ne da bi istočasno in predvsem bil najmočnejša opora svoji narodni vojski in v hudem boju porojeni ljudski oblasti.

4. Da sta gospodarska obnova in dvig splošnega narodnega gospodarstva predvsem naloga delavstva in da morajo strokovne organizacije pri tem igrati odločujočo vlogo.

5. Da organizacijski sestav strokovnih organizacij, voden iz enega središča, ustvarja potrebno udarnost združenih sil vseh ročnih in umskih delavcev, da je ta organizacijski sestav zgrajen v duhu demokratičnih načel, kateri daje posameznim federalnim enotam možnost, da poleg skupnih interesov vsega delavstva države uveljavijo skladno z interesi državne celote tudi svoje lastne nacionalne okvirne potrebe.

Kakšno važnost polaga naša oblast na delavski razred in kakšno priznanje mu daje glede na delež v narodno-osvobodilni borbi in vlogo pri obnovitvi naše domovine, se najbolje vidi iz deklaracije nove enotne vlade maršala Tita, v kateri se poudarja, da se delavstvu morajo priznati in oživotvoriti vse njegove pravice. Država je tudi proglasila delavski praznik 1. maj za državni praznik.

Danes stopamo v novo razdobje naše borbe, v razdobje obnove naše porušene domovine. Delavski razred bo kot leta 1941 tudi v tem razdobju odigral odločilno vlogo in delavski razred bo to nalogo častno izvršil in jo je že pričel vršiti na osvobojenih predelih naše domovine. Delavci, kmetje in delovna inteligenca so v narodno-osvobodilni borbi dali sposobne tehnične voditelje, narodni stvari predane funkcionarje in slavne vojskovodje z velikim delavskim tovarišem, maršalom Titom na čelu. Iz tega vira bodo črpali moč v delu za obnovo naše osvobojene domovine in izgradnjo demokratične federativne Jugoslavije. (Konec.)

MAKS KRMELJ:

Pot v novo združništvo

Zavedni združniki in aktivisti OF morajo tukaj nujno priskočiti na pomoč. Z dokazovanjem na primerih enotnosti naše osvobodilne borbe in njenih uspehov moramo prepričevati razdvojene združnike, da je samo v enotnem združništvu tista sila, s katero se bo mogoče uspešno boriti proti spekulantom in črnoborzijsancem, ki bodo po tej vojni gotovo skušali priti na svoj račun. Tisti, ki so proti enotnosti združništva in ki zagovarjajo stanovsko združništvo, nimajo čistih namenov, so agenti reakcije, ki hoče razdirati našo enotnost. Zato ne čakati, temveč čimprej preiti k reorganizaciji, k združevanju takih združnic! V krajih, kjer sta dve ali več enakih združnic, naj združgarji zahtevajo takojšnjo revizijo z drug, potem pa skupščino s pravnim dnevom redom. Na teh skupščinah naj takoj prenehajo s starim medsebojnim sovraštvom,

kjer je to vladalo, in se dogovore za združitev v eno samo združnico. Sočasno je treba tudi urediti gospodarsko stran v vsaki združnici zase. Nekatere gospodarsko močnejše združnice imajo večja imetja v nepremičninah in premičninah. Združniki takih, navidez močnih združnic bodo verjetno imeli pomisleke, da bi se spojili z drugo revnejšo združnico. Upoštevati moramo, da ne dela močnih združnic samo večji kapital, temveč tudi več število res zavednih delavskih kadrov. Razen kreditnih združnic, naj imajo vse druge združnice omejeno jamstvo. Kreditne združnice naj obdržijo neomejeno jamstvo zaradi tega, ker imajo opraviti z denarjem.

Upravni in nadzorni odbori pri vseh takšnih združnicah, ki pridejo v poštev za fuzijo z drugimi združnicami, morajo pred fuzijo ure-

diti svoje poslovne in blagajniške knjige. Urediti in razčistiti je treba poleg tega tudi razne spekulacije, ki so jih zagrešile združnice ali posamezni člani upravnih in nadzornih odborov in so odbori odgovorni, da se vse v redu izvrši. Pred fuzijo mora nujno razčistiti vsaka združnica svojo preteklost, tako da pojdejo združniki v novo kar bo dalo jamstvo bodočemu združniku s čistim, j-nim računom, uspevanju združnice.

Ko so vse te priprave za združitev končane, skličejo upravni odbori teh združnic člane na skupščino vseh združnic. Na tej skupščini sklenejo združniki ustanovitev nove združnice. V to novo združnico pristopijo z enakimi pravicami in dolžnostmi do starih obveznosti, ki jih je imela ta ali druga združnica, katere pa so združniki sedaj prenesli v novo združnico. Potem izvolijo izmed najbolj sposobnih in delavnih in res ljudstvu predanih

tovarišev nov upravni in nadzorni odbor ter delegata in njegovega namestnika. Seveda moramo paziti, da se nam tukaj zopet ne vrine nazaj kakšen star spekulant.

Na tej skupščini prejmejo in podpišejo tudi nova pravila, se dogovori višini deleža in jamstva itd. Starim članom seveda ni treba plačati novega deleža, pač pa novo jamstvo bo pa odslej za vse enako.

Združitev takih združnic je treba predhodno prijaviti sodišču pri okrajnem NOO, prav tako tudi že izvoljeno združitev, novo organizirano združnico pa vpisati pri okrajnem sodišču.

Nova organizacija združništva.

Okrajni iniciativni združni odbor postavi po okrajih okrajne iniciativne združne odbore. Ti odbori imajo v svojem okraju nalogo da pregledajo vse združnice, kolikor jih je, ugotove, kakšne vrste so, kakšni so njihovi odbori, koliko

članov od teh odborov je sodelovalo z okupatorji, koliko jih je sedaj zbežalo z njimi. Kjer so odbori ali pa tudi posamezni združniki sodelovali z okupatorjem, je treba postaviti iz članov pripadnikov OF novečasne odbore, ki bodo vone izvoh pravilno nov upravni odbori drugih strokovno usposobljenih moči; ti bodo delali po navodilih in pod nadzorstvom okrajnega revizorja-strokovnjaka, ki bo vodil vse revizije po okrajih. Dolžnost okrajnega odbora pa je, da poskrbi za sposobno moč, ki bi lahko v redu izvedla temeljito revizijo pri večjih, močnejših združnicah. (Nadaljevanje sledi.)

OD TEDNA DO TEDNA

Nedvomno predstavljajo uspehi zadnje Moskvske konference zunanjih ministrov Sovjetske Zveze, Velike Britanije in Zedinjenih držav Amerike

Novo zmago demokratičnih sil

v svetu, novo zmago tudi za nas, ki smo si ob strani zaveznikov dejansko že priborili svobodo in svoje pravice po združitvi z Jugoslavijo in pričakujemo od mirovne konference le še končne formalne potrditve naših priborjenih pravic in upravičenih zahtev.

Vsi potzkusi reakcionarnih sil, kakor ustvarjanje »zahodnega bloka«, ki je zasledoval čisto sovražne tendence med državami združenih narodov, dalje izrabljanje »atomske energije« za vzbujanje sporov med zavezniki in s tem krepitev reakcionarnih stremiljenj v posameznih deželah Evrope in Azije so s sklepi te konference dobili hud udarec.

Relativno so bili na tej konferenci zunanjih ministrov doseženi večji, pomembnejši sklepi, kot na Londonski konferenci.

Zunanji ministri so pretresli važna svetovna politična vprašanja od Daljnega Vzhoda do Balkana, in se sporazumeli v vseh bistvenih točkah teh najvažnejših vprašanj, kar pomeni največji uspeh konference. Obenem pa je to opomin reakcije, da so zastoj njena prizadevanja, da bi razbila enotnost »Velikih treh« držav v pogledu ureditve sveta in udržitve svetovnega mira, ki je predpogoj demokratizacije dežel in mirnega razvoja narodov.

Prav gotovo bodo nasveti, ki jih je konferenca dala Romuniji in Bolgariji, naj razširita svoji vladi in vključita vanje še druge demokratične skupine, z veseljem sprejeti od strani romunskega in bolgarskega ljudstva, da bo tako razširjena vlada še bolj onemogočila spletke domače reakcije, ker bo morala vsaka politična skupina z delom dokazati ali je v resnici demokratična.

To pa bo v celoti utrdilo politiko mirnega sodelovanja med narodi Balkana.

Dejstvo, da se bodo po sklepi te konference ameriške čete umaknile iz Kitajske, pa nam daje upanje, da se bodo razmere na Daljnem vzhodu bistveno spremenile. Posebno zadovoljenje bo dobilo kitajsko ljudstvo, ki se je v borbi proti japonskemu imperializmu tako junaško borilo in s svojo borbo ogromno pripomoglo k zmagi demokratičnih združenih narodov. Pomoč pri uresničenju enotne demokratične Kitajske s sodelovanjem najširših demokratičnih elementov pri vseh panogah narodne vlade, prekinitve državljanske vojne — to pomoč od strani združenih narodov pa bo kitajsko ljudstvo z veseljem sprejelo. Dočim je prisotnost ameriških čet na Kitajskem znatno ovirala demokratizacijo dežele, onemogočala mirno reševanje notranje političnih sporov in vprašanj.

Sporazum o ustanovitvi komisije za nadzorstvo nad atomsko energijo

pa je porušil še zadnje nade reakcionarjev, da bi lahko kaka posamezna država tako prehitela v novih tehničnih iznajdbah in odkritjih druge države, da bi mogla z njimi strahovati druge in tako ogražati svetovni mir.

Saj je v dogovoru, da vsaka država obvešča to komisijo o znanstvenih izkustvih o atomski energiji, o uporabi iste v miroljubne namene in določa zaščito držav, ki se drže določb sporazuma.

Potek konference in podpisani sporazum v Moskvi pomenita nov korak v prijateljskih odnosih in sodelovanju med zavezniki velesilami, kakor tudi odločen udarec tistim, ki so delali in računali s prelomom med Velikimi zavezniki.

Med važne politične dogodke spada tudi uradno priznanje

sprememb v jugoslovanski ustavi

in proglasitev Federativne ljudske republike Jugoslavije s strani Združenih držav Amerike in Velike Britanije.

S priznanjem FLRJ je dala britanska vlada podporo načelu federacije v Jugoslaviji in tako odklonila velikosrbsko nadvlado, katere predstavnik je bil kralj in njegova klika.

S tem je angleška uradna politika priznala, da je bila monarhija eden glavnih vzrokov spora med narodi Jugoslavije.

Britansko-ameriško priznanje novega stanja v Jugoslaviji pomeni v zunanji političnem merilu zmago tistih svobodoljubnih načel v svetu, za katere so jugoslovanski narodi prelili toliko krvi in se skozi vso dobo vojne borili proti fašizmu na strani Združenih narodov. To pomeni dalje priznanje tistih načel, za katere smo se borili v sklopu Jugoslovanske armade tudi mi Primorci in na podlagi katerih bomo zavezali jezik tistim, ki se vedno lajajo in rujejo proti priključitvi vsega našega ozemlja k Titovi Jugoslaviji.

V zvezi s tem je posebno značilno negativno stališče do nove Jugoslavije v Italiji, v tisti Italiji, kjer se je rodil fašizem, v tisti Italiji, ki je uprizorila

cel blok zločinov

nač narodi Jugoslavije in še posebno nad primorskim ljudstvom in ki do danes ni pokazala niti ene miroljubne geste ali dobre volje, da prizna, da je bila napadalec, njena vojska okupator, da prizna ogromno škodo, ki jo je njena vojska povzročila v Jugoslaviji, da prizna upravičenost jugoslovanskih teritorialnih zahtev.

Obenem pa uprizarja ta uradna Italija prav načrtno gonjo proti novi Jugoslaviji z namenom, da bi na ta način zabrisala ali vsaj zmanjšala krivdo Italije kot napadalec in okupatorja, da bi s to organizirano voljo zakrila italijanskemu narodu vse demokratične pridobitve, katere so si pridobili naši narodi Jugoslavije ali jih vsaj diskreditirala, da ne bi ljudstvo preveč opazilo pojavov fašizma, ki se kaže v vedno ostrejši obliki

v Italiji. Obenem pa bi radi prepričali svetovno javnost, da jugoslovanski narodi nimajo nikake ali pa zelo majhno pravico do popravitve mej nasproti Italiji in da bi bila izročitev Istre, Primorske s Trstom velika krivica za italijanski narod, če ne celo slabitev »demokracije« z ozirom na soseščino — tako »neurejene« in nedemokratične Jugoslavije.

Ostanki fašizma, ki s podporo svetovne reakcije krijejo svoje položaje v Italiji, so tudi opomin svobodoljubnim silam, naj ne popuščajo v borbi proti ostankom fašizma, ker bi to v doglednem času pripeljalo do nove katastrofe.

Pravo gnezdo evropskih nacifašistov je tudi

Francova Španija

ki daje zavetje 15.000 nacistom, ki v miru delujejo naprej za uresničenje Hitlerjevih načrtov. Medtem pa Franco snuje novo socialno krščansko stranko, pripravila »svobodne« volitve in utrjuje zveze z Vatikanom in s drugimi nazadnjaškimi državami, kakor Portugalsko, Švedsko, Švico in Afganistanom.

Nasprotno Francovemu terorju pa čete španskih partizanov vodijo vedno odločnejše borbe proti nacistom in so prodrli že v bližino glavnega mesta Madrida. Za dogodke v Španiji se je zlasti zanimala Francija kot njena sosedica. Francoska vlada je poslala vladama Velike Britanije in Združenih držav Amerike noti, v kateri predlaga prekinitve diplomatskih odnosov s Francom. Prav tako pričakujejo, da bo tudi Sovjetska zveza, braneč demokratična načela v svetu, sodelovala zapadnim velesilam, da store to v interesu svetovnega mira.

Pred vsem demokratičnim svetom pa se je popolnoma razkrinkala in pokazala kot

izrazita fašistična država

Turčija, ki je pred časom organizirala protisovjetske demonstracije zato, da bi pred svetovno javnostjo zakrila vedno odločnejše zahteve ljudstev, ki jih je Turčija podjarmila, zahtevo o samoodločbi po priključitvi k svojim matičnim deželam v okviru Sovjetske zveze. To so zahteve Georgijev in Armenov, ki nočejo več živeti pod turško nadoblastjo. Turčija pa ne kaže nobenega razumevanja za zahteve teh narodov in skuša preliščiti svetovno javnost, da je Sovjetska zveza in ne Turčija tista, ki posega v tuja vprašanja.

To se ji bo zelo težko posrečilo, saj svetovna javnost dobro ve, da je Turčija zvesto podpirala nacistično Nemčijo v osvajalnih vojni in se vseskozi posluževala njenih fašističnih metod.

Tako je razgaljena pred vsemi narodi gnusna in sebična taktika reakcije, ki se z najgršimi podtikanki, lažmi in provokacijami obupno bori proti naprednim silam demokratičnih ljudskih množic svobodoljubnih narodov, ki bodo v svojem zmagovitem pohodu pogazili prej ali slej te protiljudske elemente in ustvarili novo boljše življenje delovnemu človeku.

Ponesrečen poiskus biti član ljudskega sodišča ali 'mamini ljubčki'

Kmalu po osvoboditvi sta jo tudi brata dr. Oton in dr. Fran Dolinšek mahnila na Primorsko. S to svojo odločitvijo sta napravila prve samostojne korake v življenju. Včasih je bilo namreč enano, da ta dva »mamini ljubčka« hodita povsod le v spremenišču skrbne mamic. Saj jih je celo na pravno fakulteto pripeljala. Prav tako se je za oba brata in njuno usodo živo zanimala starejša sestra gospa Marija.

Dr. Oton je postal na Primorskem »lajnik« ljudskega sodišča v Ornitah, dr. Fran pa prav v takem svojstvu namestnik sodišča v Cerknem. Toda oba brata sta kaj kmalu spoznala, da za njiju ni primerno primorsko »podnebje«, da sta le preved navažena »milege ljubljanskega podnebja«, kjer imata skrbno mamico in še skrbnejšo sestrico. Dr. Oton je enostavno zapustil svoje službeno mesto, seveda iz »zdravstvenih razlogov«. Ker je ta korak dokaj razburil tovariše, je dr. Fran za svoj beg iz Primorske izkoristil šele 11. november. Takoj po prihodu v Ljubljano si je dal izstaviti zdravniško potrdilo pri dr. Brandsteterju. V tem mu omenjeni zdravnik po znanem stimulantnem sistemu predlaga spremembo podnebja.

Na poziv predsedstva okrožnega sodišča v Postojni, da naj se takoj vrne in pojasni svoje korake, je dr. Fran napisal nekaj milosvonečih pism predsedniku okrožnega sodišča. Eno se dobesečno takole končuje:

»Dovolil, da apeliram na Tebe, kot na stanovskega tovariša, da mi pri premestitvi odnosno pri razrešitvi ne delaš ovir.«

Torej dr. Fran skuša spet na star intervencijski način urediti svoj beg s Primorske. Poleg tega je dr. Fran napisal pismo na vse mogoče naslove na Primorskem in povsod poudarjal, da naj računajo z njegovim težkim zdravstvenim stanjem. Uradni zdravnik pa je ugotovil, da je nemogoče tako nenadno poslabšanje Dolinškovega zdravstvenega stanja. Toda Dolinšek se na ponoven poziv predsednika okrožnega sodišča na Primorskem ni javil, ampak dobesečno takole napisal:

»Toda, če kljub temu smatram, da bi bil v zadevi moje premestitve neobhodno potreben ustni razgovor, bom pooblastil nekoga od družine, da se bo zglasil ob priliki v mojem imenu v Postojni.« In ta nekdo je postal njegova sestra gospa Marija, ki pa se ni osebno potrudila v Postojno, pač pa je napisala sledeče pismo:

Tovariš Venturini, predsednik Okrožnega narodnega sodišča, Postojna.

Z ozirom na Vaše nepojmljivo ravnanje v zadevi obeh mojih bratov, Vam sporočam sledeče:

Nikakor mi ni razumljivo Vaše postopanje ob priliki pravilno utemeljenih prošnjah mojih obeh bratov za premestitev iz Slovenskega Primorja v Slovenijo. Pri vsem imam v mislih, da ste gojili že od vsega početka neko osebno mržnjo in nerazpoloženje napram mojim dvem bratom (zvedela sem to na raznih krajih in ob raznih prilikah, a ne od mojih bratov) in to — sem prepričana — popolnoma neumestno in neutemeljeno. Glavna in najlepša lastnost, ki naj bi rasla in se razvijala pri delu za skupnost in korist delovnega ljudstva, je tovarištvost. Nikakor ne vpliva dobro in konstruktivno netovariško delovanje med dobrimi, poštenimi in zavednimi sodelavci, katerim je prvo in najvažnejše nesebično in požrtvovalno delo za skupnost. Pri tem mora biti vsakemu jasno, da se takim rade volje pomaga in da se jim ne dela nobenih ovir tam, kjer so zahteve po urejenih življenjskih prilikah utemeljene, osnovane in dokazane. In to so v prvi vrsti zdravstvene prilike. Ni danes v miru, po tako dolgoletni in težki borbi, katero so izvojevali naši slovanski narodi z združenimi močmi, nujno da bi še naprej izgubljali naše zavedne delovne ljudi. Danes je naša naloga, da jih ohranimo, in da ne težimo za tem, da se jim zdravstveno stanje poslabša — lahko tudi do katastrofe — nego, da — kadar je to mogoče — skušamo njihovim tozadevnim prošnjam ugoditi. In to je namen in volja nas vseh.

Prosim Vas — na podlagi govornih mojih jasnih izjav — da Vi kot predsednik Okrožnega narodnega sodišča v Postojni opustite v bodoče vsako neutemeljeno nasprotovanje in oviranje pri premestitvi, odnosno razrešitvi službenega razmerja mojih obeh bratov dr. Otona in dr. Frana Dolinška, da se še enkrat dokončno reši to vprašanje v smislu vloženih tozadevnih prošnj, ker ni pri obeh mojih bratih niti trohice egoizma, odnosno oportunitizma.

Smrt fašizmu — svoboda narodu!
Marija Vidmar - Dolinšek,
žena sekretarja poslanstva FLRJ v Kairu,
stanujoča v Ljubljani, Poljanska 77-I.

P. S. Prosim tozadevnega odgovora, ker začetkom meseca januarja 1946 odpotujem v Kairo. V slučaju, da Vi niste merodajni za rešitev tega vprašanja, prosim, da s priporočilom odstopite zadevo pristojni oblasti.

★

Takale je približno zgodba o dveh pravnikih, ki sta prišla brez nadaljnjega na Primorsko samo zato, da bi si zagotovila stolčke. S svojim neopravičenim begom s Primorske sta dr. Fran in dr. Oton dokazala, da je šla narodno osvobodilna borba povsem mimo njiju in da sta bila za »varnimi zidovi mesta Ljubljane« le slučajnostna opazovalca naporov slovenskega naroda za osvoboditev in zgraditev svobodne domovine delovnih množic. Primorska je danes v borbi, zato pomeni tak beg zločin, tedaj slovenskega ljudstva, ki gleda prav v ljudskih sodiščih silno podporo v njegovi borbi proti ostankom fašizma, pomeni izdajo tistih neštetihi desetisocev Primorcev, ki so trpeli in krvaveli tudi za to, da so priborili pravico imeti ljudska sodišča. Brata Dolinška niti pomislila nista, da se je slovenski narod boril na življenje in smrt tudi zato, da ne bi bili naši sodniki smešne figure fašistične justice, da ne bi bilo več pravo monopol v rokah protiljudskih klik. In dr. Fran, ki je borbo slovenskega naroda le slučajno sodoživljal in si dovolil le kratke počitnice na Primorskem in jo tudi zapustil v času najostrejših borbe proti ostankom fašizma, špekulantstva in črnoborzijskega, si upa v svoji nepojmljivi predrznosti napisati:

»Ker dobro veš, da sem na doseganju službenem mestu posvetil vse sile za dvig našega primorskega ljudstva...«

Težko je primorskemu človeku razumeti, kaj pojmuje dr. Fran Dolinšek pod »vsemi silami«? Če ne bi bil ravno v Cerknem, kjer požgani domovi in razbitine govore o tem, da je Primorska dala vse za svojo svobodo, potem bi bilo tudi to vsaj oprostljivo. Ker pa je bil tudi priča neštetihi preklopov padlih borcev, neštetihi udarniških del, ker je videl, da gara naš človek na pol gol in iz-

Spet so bili obsojeni protifašisti

28. decembra se je v Gorici pred zavezniškimi vojaškimi sodiščem zaključila dvodnevna razprava proti skupini enajstih prijateljev Primorskega dnevnika, ki so 14. preteklega meseca spremljali izvoljeno deputacijo, ki je šla s pisanimi protesti na zavezniške oblasti zaradi ukinitve edinega protifašističnega slovenskega dnevnika v Julijski Krajini. Takrat je zavezniška policija brutalno in brez vsakega vzroka aretirala 30 oseb, ki so spremljale deputacijo, katere je bila namenjena do guvernerja Shirka, da mu predloži protest ljudstva. Guverner je deputacijo sprejel, potem ko so bili spremljevalci nasilno razgnani in aretirani.

Zavezniško vojaško sodišče je obtožilo protifašiste, da so neprijavljeno protestno demonstrirali. Zaman je bilo dokazovanje, da demonstrativen nastop ni bil organiziran, ampak je bil spontan odsev starih antifašističnih borcev, ki so se čutili najbolj prizadete, ko se jim je uknil Primorski dnevnik.

Sodišče je po posvetovanju izjavilo, da je upoštevalo njihovo antifašistično preteklost in jih je zara-

ropan, potem pomeni Dolinškovo govorčenje o tem, da je žrtvoval vse za dvig primorskega ljudstva, nesramen posmek tistih, ki so res dali vse sile za osvoboditev Primorske.

Ko pa je Dolinšek sprevidel, da s svojim širokoustnim govoritvenjem ne more prekrizati dejstev, tedaj je prišlo na naslov predsednika sodišča pismo, ki bi se pred desetimi leti doseglo prodoren uspeh. Pisala ga je sestra bratov Dolinškov, ne kot enakovredna žena, ne kot aktivistka OF, ampak kot ženska, ki skuša z nastopom svojega moža vplivati na naše ustanove, da bi uspela na korupcijski način po štiriletni borbi, v času, ko ima ljudstvo oblast v rokah, prikrivati nepošteno delo svojih bratov. Kdor prebere to pismo, zadobi upravičen občutek, da skuša gospa Marija z nesramnostjo osupniti predsednika Okrožnega sodišča, da bi v samem strahu pred visokim naslovom, kot si ga je prilastila gospa Marija, popustil v svojih dolžnostih, kot sodnik in aktivist OF. Ze samo izbrljanje besede tovarištvost nam priča o tem, da smatra gospa Marija, da je ta beseda rezervirana samo za »nekater«. Gospa Marija se verjetno ni vprašala, ali je bilo to tovariško napram primorskemu ljudstvu, ko sta brata dr. Dolinška pobrala šla in kopta in jo ucvrla nazaj v Ljubljano? Tako govorjenje o tovarištvu, spominja elasti primorskega človeka na podobno govoritvenje o demokraciji, ki tako često prihaja z one strani demarkacijske črte. Iz sivega pisma diha spoznanje, da se gospa Marija ni potrudila gledati na premestitev oziroma službeno razrešitev svojih bratov iz stvarnega stališča, ampak samo in ponovno samo s stališča ugodja svojih dveh bratov.

Ob takem nastopu gospe Marije je nujno spregovoriti in ponovno pribiti dejstvo, da se danes nahaja Primorska v borbi za utrditev s krovo priborjenih pravic. Seveda je jasno, kdor ni polno sodoživljal krave borbe, ne more razumeti današnje borbe. Eno pa je res, kolikor poznamo Primorci podnebja, vemo, da je podnebje na cerkljanskem mnogo bolj zdravo, kot pa ljubljansko. Poleg tega imamo tudi na Primorskem bolnice in zdravnike. Velja pa tudi na Primorskem red, da pri odhodu in prihodu človek pozdravi. In ker sta oba brata vedela, da se službeno razmerje ne konča z enostavnim pozdravom, ampak, da ga je treba vsaj nekako utemeljiti in ker sta dobro vedela, da prave utemeljitve ne moreta podati na Primorskem, kjer ni mamic, ne sestric gospe Marije, ne dr. Brandsteterja, sta jo seveda mahnila v Ljubljano. Onadva sta pobežnila, skušala intervenirati, ostala pa je resnica, da nista pravilno postopala, ampak nesramno zapustila primorsko ljudstvo, mogoče zato, kakor bi se dalo razbrati iz pisma gospe Marije, ker tu ni bioših »advokatskih stanovanj s fotelji in kopalnicami.«

di tega, ker so bili borci in sodelavci osvobodilnega gibanja, obsojili na milejšo kazen. Tako so bili obsojeni Milanič Anton iz Vojščiće na 3 mesece zapora, Milanič Ludvik prav tako iz Vojščiće na enako kazen, štirinajstletni Jože Okretič iz Komna na 1 mesec pogojno, Darko Žnidaršič iz Gorice na 14 dni zapora itd.

Tako so bili kaznovani na zaporne kazni ponovno antifašisti pred sodiščem, pred prav takim sodiščem, ki je nedolgo predtem oprostilo znanega fašističnega in nacističnega hlapca, organizatorja protiljudske »Guardie civiche« Pagninija vsake krivde in kazni. Opravičeno se danes vse ljudstvo razburja nad takim razsojanjem sodišč in ponovno postavlja nepopustljivo zahtevo, da preidejo vsa sodišča v roke ljudstva, ker je ono edino zmožno pravilno soditi v korist delovnega ljudstva.

Kdor še ni poravnal naročnine, naj to stori čimprej!

Ali je to dušni pastir

Loški gospod vikar Ličen Alojz se je pred nedavnim pritožil, da mu je zelo težko, ker časopisje stalno objavlja njegovo ime in govori o njegovem protiljudskem delovanju. Dejal je, da bi najraje skočil v vodo, da ne prenese več te sramote. Domače ženske, ki so to slišale, so mu dejale: »Dejajte kot sveta vera uč in bodite z ljudstvom, pa ne bo imel nihče kaj slabega pisati o vas.« Toda gospoda vikarja se ne prime nič in njegovo solzavo jokanje o težkem prenašanju sramote se vedno znova konča s tem, da gospod vikar še nadalje žuga s prstom pristašem in aktivistom osvobodilne fronte ter jih strahši s sodbo večnega sodnika. V svo-

ji nesramnosti pa res ne pozna meja. Ob priliki letošnje božične spovedi je mladinkam, ki so organizirane v Zvezi antifašistične mladine Julijske Krajine javno v cerkvi dejal: »Ve pojdite k spovedi k maršalu Titu.« Isto govori gospod vikar otrokom antifašističnih borcev: »Vi se pojdite učiti nauka k Titu.« Jasno je, da so antifašistični borci in borke upravičeno ogorčeni nad takim postopanjem gospoda vikarja, ki nesramno odklanja verski pouk tistim, ki so s svojo plemenito borbo omogočili tudi cerkvi svobodno razvoj. Piletina ženica, mati dveh borcev partizanov, je ob tej priliki dejala: »Po dobrih duhovniških gre vera gor, po slabih pa dol.«

Sami si pomagamo iz težav

Postojnski zbor odposlancev, ki dejansko pomeni odmev dela in volje primorskega ljudstva, je postavil pred ljudsko oblast in pred vse primorske delovne množice vrsto konkretnih nalog. Gotovo predstavljajo v današnjih težkih ekonomskih prilikah, v katerih se Primorska ne nahaja samo zato, ker je bila celo vrsto let načrtno ropana, ampak tudi zaradi tega, ker ne more napraviti pravih korakov gospodarskega razmaha in to zato ne, ker še ni dokončno in v celoti priključena k Jugoslaviji, osrednje vprašanje — vprašanje prehrane primorskega ljudstva. V Postojni je bil med drugim namreč sprejet sklep, da bodo dobivali živilske karte le tisti, ki nimajo domačega pridelka.

Kaj pomeni ta sklep, ki ga dejansko postavlja ljudstvo na program med važnimi političnimi, gospodarskimi ter kulturnimi nalogami? Ponovno je treba naglasiti težke ekonomske prilike, ki vladajo na Primorskem. Nekaj sto hiš je povsem porušeni, nekaj naselij dobesečno opustošeni; fašisti pa so tudi poropali vse poljsko orodje ter velik del živine. S svojim pobijanjem in odganjanjem v taborišča in ječe pa niso slabili samo odporne moči primorskega ljudstva, ampak mu jemali tudi delovno moč. V takem položaju so Primorci doživeli svobodo. In to ljudstvo, ki je zavestno dvignilo glas upora in dobro zavedajoč se cene, s katero je bilo treba plačati svobodo, ni obupalo ob takem položaju, ampak dalo res vse iz sebe, da si pridela prvo leto v svobodi vsaj najnujnejše. Tako si videl ženo, ki je vlekla plug, tako si videl starke in mladino, ki so iz starih ropotarnic privlekli na dan motike in z njimi kopale zemljo. Kratkotomalo na slednjem in vsakem koraku si videl človeka, ki je z resnim, svečanim obrazom obdeloval polje, dobro se zavedajoč, da obdeluje zemljo, svobodno zemljo svobodnega delovnega ljudstva. Jasno pa je, da je pri vsem tem ostala še marsi-

katera njivica neposejana. Jasno je, da kljub vsem vloženim naporom kašče letos niso tako polne, kot bi morale biti.

In tega se je v prvi vrsti zavedal naš delovni človek, ko je v Postojni na zboru odposlancev predlagal, da prejmejo živilske karte le tisti, ki doma ne pridelajo, to se po partizansko pravi, da se naš kruh poštono razdeli med poštenimi. Danes se zato primorski človek, ki je že v času krvave borbe delil zadnjo skorjo kruha z lačnim partizanom, dobro zaveda, da pomeni razumevanje današnjih gospodarskih težkoč, razumevanje povojne dobe na sploh, na Primorskem konkretno pa razumevanje nove oblike borbe proti reakciji, ki nas skuša prav na tem slabiti.

Brez nadaljnjega sprejema primorsko ljudstvo ta sklep s polnim odobravanjem; prostovoljna odpoved živilski karti pomeni zavednost in zrelost primorskega ljudstva, ki se vedno znova manifestira ob važnih prelomnicah. Ljudstvo, ki se je skozi štiri leta iz dneva v dan odpovedovalo, ljudstvo, ki ne pozna moledovanj in prošnj, ampak samo kruto in neizprosno borbo, se ponovno zaveda, da predstavlja odpoved v današnjih dneh največji doprinos k skupnosti, največji doprinos k temu, da bomo čimprej dosegli srečno blagostanje delovnega ljudstva.

Končno pa predstavlja predlog o delitvi živilskih kart samo tistim, ki jih nujno rabijo, to se pravi tistim, ki sami ne pridelajo, obsodbo vseh črnoborzijsancev, špekulantov in sploh vse verižniške zalege, ki bi rada še vedno barantala z znojem in žulji našega ljudstva. Pomeni obsodbo vseh tistih, ki še tihotapijo živila preko modre črte in jih tam prodajajo po črni borzi in s tem odtrgujejo hrano od ust svojim najbližjim.

Prav ob takih ljudskih ukrepih katerih izvedbo prevzame ljudstvo samo, se dokončno razbijajo zadnje pozicije reakcije.

»Vojni zločinci in dobičkarji se svobodno sprehajajo po Italiji«

»Vsi vedo, da je bila Italija žibelka nacizma. Vsi vedo, da je po abesinski vojni italijanska kraljevska vlada podpirala hitlerjevsko Nemčijo pri kršitvi versailleske pogodbe in pri militarizaciji Porenja. Te dni smo izvedeli, kakšna je bila udeležba vlade Viktorja Emanuela III. pri Hitlerjevem napadu na Avstrijo in Češkoslovaško. Ko je Mussolini pričel povzdigovati vojno, češ da je za može vojna isto, kar je za žene materinstvo, tedaj so ta njegova izjavanja naletela na toplo odobravanje kralja, savojških princev, generalov in velikih industrijalcev, ki so se z vojnimi dobavami bogatili v škodo ljudstva.

Če pregledamo politično življenje zadnjih 20 let, če se hočemo prepričati, kdo so bili oni elementi, ki so ustvarili zločinsko ozračje v Evropi in povzročili toliko žrtve, razvalin in gorja, moramo zatrditi, da bi morali sedeti v Nürnbergu na zatožni klopi poleg nemških vojnih zločincev tudi oni, ki so še večji krivci od njih. To pa so kralj Viktor Emanuel III., princ Umberto, maršal Badoglio in množestevilni generali, bivši diplomati in industrijalci, ki so mnogo doprinesli ne samo k temu, da je bila Italija pahnjena v blato in kri, temveč tudi k temu, da so tudi drugi deli Evrope doživeli isto usodo.

Niso zadovoljni s pogoji premirja, ki so bili stavljeni izdajalskemu kralju in nevrednemu maršalu, ter se ne zavedajo, da ti pogoji niso mogli, pa tudi niso smeli biti boljše. List nato obsoja reakcionarne sile, ki danes zopet zahtevajo za Italijo stare meje. V nadaljevanju članka je rečeno:

»Ljudstvo pozivajo k zakonitosti, sami pa niso pokazali niti najmanj pravičnosti, ki bi edina mogla vplivati na spoštovanje zakonov. Vsak dan vlada večja lakota in splošno uboštvo, bogataši pa

uživajo vso svobodo in v brezmejnem udobju zapravljajo naropani denar. Kapitali velikih izžemavcev so nedotakljivi. Tudi v nesrečni Italiji se izvajajo najbolj zločinske špekulacije. Italija se potaplja v zanikanju moralnih vrednot in v zločinstvih, ki stalno narasčajo.

Oboroženi roparski napadi po mestnih ulicah in prometnih cestah so le to, kar je najbolj očitno; vse to odvrča pozornost od roparskih postopanj široke mreže velikih lopovov, ki so v času fašizma kradli in katerim niso odvzeli naropane denarja.

Italija je dežela brez pravice, brez Nürnberga. Ljudstvo noče več, da bi se dovolilo različnim elementom, da zbeže iz zaporov in da oni, ki so odgovorni za njihov beg, dobijo samo nekaj mesecev zapora.

Kakšno je tako imenovano »visoko sodišče v Rimu«? To sodišče oprošča senatorje, ki bi morali biti obsojeni na težko ječo. Pa ne samo senatorji in generali, temveč tudi najvišje glave, kralji in kraljevski namestniki, bi morali biti prijete in sojene zaradi tega, ker so krive nepopisnega gorja Evrope.

Tujina se mora prepričati, da je Italija ostala fašistična, ker najvišji sodelavci fašizma še vedno zavzemajo visoke položaje v državi. S kakšno pravico naj Italija na mirovnih pogajanjih zahteva pravično in človeško postopanje, ko sama ni znala biti pravična in človeška in ko sama ni znala očistiti krivice fašizma? Italija potrebuje Nürnberg. V Italiji, zlasti v Lombardiji se svobodno sprehajajo različni režimski vojni dobičkarji s svojimi naropanimi milijoni in podpirajo množestevilne monarhistične in fašistične liste. Ti elementi predstavljajo s svojimi finančnimi kritji stalno grožnjo državljske vojne. Italiji bo stalno grozila notranja in zunanja nevarnost, dokler ne bo očiščena fašističnih zločincev.«

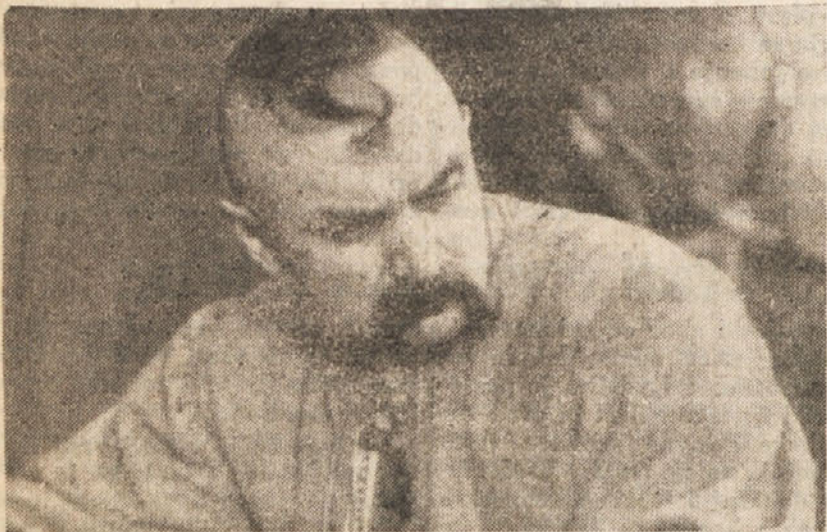
Š I R O M P R I M O R S K E

Na Primorsko pride film o Bogdanu Hmeljnickem

in videli ga bomo v bližnjih dneh v Postojni, Ajdovščini, Idriji in Ilirski Bistrici. Tako prihaja velika filmska stvaritev tudi na Primorsko, stvarilo, ki obravnava kos ukrajinske

ga, zavzeli so Kijev in po vojni, ki je trajala več let in v kateri je poljska plemiška vojska pustošila in požigala ukrajinske vasi, se je zmagovita Ukrajina leta 1654 priključila Rusiji in priznala oblast ruskega carja Alekseja. Ukrajinsko ljudstvo se sicer ni osvobodilo vseh vezi, a otrelo se je poljskih fevdalcev in verskega nasilja in odslej delilo skupno usodo z ruskim narodom pod oblastjo moskovskih carjev.

Zgodovinska snov o ukrajinskem uporu Bogdana Hmeljnickega ni v tem filmu prvič obdelana. Iz teh dogodkov zajema svojo snov tudi pri nas zelo popularni roman Henrika Sienkiewicza »Z ognjem in mečem«. Sienkiewicz spada med tiste poljske romantične pisatelje 19. stoletja, ki so obdelovali poljsko zgodovino in jo idealizirali ter olepševali, zato da bi v politično nesvobodnem poljskem narodu vzbudili narodno zavest. V tem romantičnem stremljenju je Sienkiewicz roman upodobil tlačitelje ukrajinskega ljudstva v najsvetlejši luči kot junake in ljudi izvisekih in viteških stremljenj, medtem ko je ukrajinsko ljudstvo prikazal

ske zgodovine, ki je prepojena z borbo ljudstva proti plemstvu.

Vzporedno z razvojem družbenih ved in zlasti zgodovinopisja se je tudi umetnost v svoji analizi življenja in družbe, v svoji analizi in oceni zgodovinskih dogajanj obogatila za mnoga spoznanja, ki so okrepila njeno sugestivno moč in prepričljivost. Tisto razmerje do zgodovinske snovi, ki je bilo tako značilno za romantično umetnost in ki je nasilno vnašalo v preteklost gesla in ideale svojega časa, ki ni hotelo videti objektivne svojskosti nekega zgodovinsko opredeljenega razdobja, ampak je čisto idealistično prenašalo sedanost na platno zgodovine, se je danes pač povsem preživelo in nas ne more več z vso prepričljivostjo potegniti za seboj.

Sovjetski film »Bogdan Hmeljnicki«, ki je te dni prispel k nam in čigar scenarij je napisal Aleksander Kornejčuk, avtor »Misije Mr. Perkina« v deželi boljševikov, obravnava eno izmed najmogočnejših poglavij ukrajinske zgodovine, boj proti poljski fevdalni šlahi, ki ga je sredi 17. stoletja vodilo ukrajinsko ljudstvo s kozaškimi hetmanom Bogdanom Hmeljnickim na čelu. V mogočnih potezah, ki ne zaostajajo v ničemer za mogočnostjo snovi same, oživlja film z izredno prepričljivostjo in z realističnimi sredstvi posamezne zgodovinske prizore in dejanja. V grobih, toda zgornjih obrisih pokaže stisko ukrajinskega ljudstva, ki so ga poljski fevdalci oropali vseh pravic, mu odvzeli vse svobode, vsiljujoč mu pri tem svojo vero. Pokaže nam utrjeno zaporoško Sič, kjer so si na brzicah Dnjepra ubegli kmetje postavili svoje utrjeno mesto in si kot zaporoški kozaki volili svoje hetmane. Pokaže nam brez osladnega idealiziranja grobo preproščeno kozaškega vojaškega življenja, ki mu je dajalo osnovni pečat nezadržano sovraštvo proti plemstvu in poljski gospodi. Iz etične upravičenosti in veličine boja, ki ga vodi ljudstvo proti svojim zatiralcem, rastejo posamezne večinoma zgodovinske postave v vsej svoji značilnosti in individualni izrazitosti: Bogdan Hmeljnicki, kozaški hetman, človek izrednih energij in trmaste, strastne upornosti; Maksim Krivonos, eden izmed najvidnejših kmečkih voditeljev; stari kozak Tur, predan ljudski stvari do tiste meje, ko mu je tudi lastno življenje le toliko vredno, kolikor ga lahko žrtvuje skupnosti; nadalje pop Gavriilo, lik nižjega duhovnika, ki deli z ljudstvom tako njegovo vero

najajo v tabor Hmeljnickega. In kakor stoji na enem bregu v svojem srdu neustavljivo in robato, toda na dnu pošteno ljudstvo, tako stoje na

drugem šlahičiči, ki se oslanjajo zgolj na ogenj in meč svojega nasilja, na ogenj in meč, ki ga blagoslovlja in podpira s plemstvom zvezana duhovščina. Upor Hmeljnickega se je začel leta 1648, oboroženi ukrajinski kozaki in kmetje so pri Zoljih vodah porazili poljsko plemiško vojsko pod poveljstvom kneza Štefana Potocke-

lot uporno tolpo roparjev, izživljajočih najnižje instinkte, Hmeljnickega pa kot avanturista in pijanca. Sienkiewiczovo nazadnjaško in romantično izkrivljanje zgodovinske resnice je doživelo s tem objektivno in realistično podkrepljenim filmom svojo mogočno in veliko umetniško korekturo.

Zahteva po razpustu civilne policije

Zločin, ki ga je član Civilne policije pred dnevi izvršil nad dvema mladima Tržčanoma, je povzročil val ogorčenja po vsej Goriški. Ljudstvo apelira na vlade velikih zaveznikov Sovjetske zveze, Anglije in Amerike, na Svetovno sindikalno organizacijo, na Glavni odbor svetovne mladinske organizacije in na Glavni odbor svetovne ženske organizacije,

Kakor smo že poročali, je Poverjenstvo PNOO otvorilo za gluhoneme otroke slovenske narodnosti s Slovenskega Primorja v Portorožah pri Piranu v Istri gluhonemnico. Posebna komisija bo sprejemala dne 7. januarja 1946 otroke v ta zavod.

Starši naj pripeljejo svoje otroke v Portorože v stavbo »Virginijac«, kjer bo nastanjen zavod. Otroci morajo biti duševno in telesno zdravi ter sposobni za pouk. Pouk bo brezplačen, starši bodo plačevali mesečni prispevek za oskrbo po premoženjskem stanju. Okrožni in okrajni NO odbori so bili naprošeni, da obvestijo starše gluhoneme mladine v svojem delokrogu o tem sprejemu, zato naj se obračajo za različne informacije nanje. Podrobne informacije daje vsakemu radevolje uprava gluhonemnice za Slovensko Primorje v Portorožah.

Mi pa jih bomo poučevali doma

V Rajbelju so občinske in zavezniške oblasti iz Trbiža brez posebnega razloga prepovedale šolski pouk v slovenščini.

Obrnili smo se s posebno prošnjo na te oblasti, obenem pa smo poslali pismeno prošnjo s podpisani staršev 55 šoloobveznih otrok na prefekta v Videm, da bi nam dovolili nadaljevati s poukom v slovenščini. Obljubili in zatrdili so, da bodo naši prošnji čimprej ugodili.

Od tedaj pa minevajo tedni in tedni, a otroci čakajo brez pouka. Kot odgovor na naše ponovne prošnje pa je policija aretirala in zaprla našega

učitelja v Trbižu, ki ni zakrivil nič drugega, kot da je potrpežljivo čakal, kdaj bo zopet začel s poukom.

Ce mislijo reakcionarji, naši kakor oni, ki sedijo v zavezniški upravni službi, da nas bodo s tem prestrašili, da bomo sedaj poslali svoje otroke v fašistične italijanske šole in jih ponovno izpostavili potujčevanju, kakršnega smo bili deležni petindvajset let, se hudo motijo.

Mi jih bomo rajši poučevali doma, saj trdno upamo, da bo tujim izrodikom kmalu odklenkalo in bodo naši otroci deležni vzgoje svobodnih slovenskih otrok.

Nova klofuta briškemu ljudstvu

Pri okrajnem NOO za Brdo se je 19. decembra oglašil zavezniški guverner iz Kormina in predložil ukaz o razpustu ONOO.

Svobodno izvoljeni predstavniki so ugovarjali proti takemu postopanju zavezniške vojaške oblasti, toda ne ozirajoč se na proteste izvoljenih predstavnikov ljudstva je guverner predložil ukaz ZVU, ki zapoveduje, da do 20. decembra 1945 do 9. ure oddajo posle javne uprave, odstopijo vse arhive, dokumente, premično in nepremično premoženje okrajnega NOO in zapustijo prostore.

Brda, posejana z nešteti grobovi partizanov in Garibaldincev, ki so v krvi in ognju kovali bratstvo slovansko-italijanskih demokratičnih množic, ki so s svojo borbo ogromno doprinesli k skupni zavezniški stvari, danes ta požgana, porušena in opustošena Brda doživljajo to, da jim prav ti zavezniki, za katere so prelivali svojo kri, danes ukinjajo priborjene pridobitve — njihovo ljudsko oblast.

Briškim kolonom ni vseeno, ali

imajo oblast iz ljudstva in za ljudstvo, ali pa je postavljena od zgoraj in ljudstvu samo dikтира in ukazuje.

Gospod major, okrajni guverner ZVU, se je v razgovoru s predstavnikoma ljudske oblasti opravičeval, da on ni kriv tega ravnanja, da so to višje odredbe, katere mora on izvršiti. Dejal je, da je imenovan nov tajnik za upravo okraja in namignil, naj ljudstvo ne nastopa proti njemu. Toda gospod major pa si je dovolil tudi povedati, da bo ZVU upravljala pa če tudi proti ljudski volji in da bo aretiran vsak, ki se ne bi hotel pokoravati ukrepom ZVU. Dejal je, da je vprašanje Brd eno najkočljivejših vprašanj, vendar pa je 95 % verjetnosti, da bo to ozemlje pripadalo Jugoslaviji.

Zastopniki ljudstva pa so gospodu majorju tudi povedali, da je briško ljudstvo baš za to kočljivo ozemlje žrtvovalo preko 300 svojih sinov in zato upravičeno zahteva, da se končno priključi k Jugoslaviji, da dobi svojo ljudsko oblast, za katero se je borilo.

Iz zbora volivcev v Idriji

Do zadnjega kotečka nabita dvorana pričča, da se ljudstvo v polni meri zaveda svojih demokratičnih pravic, pridobljenih v teku borbe.

Tajnik MNOO pozdravlja zastopnike naše vojske, člana PPNOO tov. ing. Aljančiča in vse ostale.

Tov. Brovč pa opomni zbrane na velikega politika in stratega, generalisima Stalina, ki baš ta dan praznuje svoj 66. rojstni dan. Njegova zmagovita Rdeča Armada je osvobodila vse evropske narode, ki mu zato danes izražajo iskreno zahvalo in mu pošiljajo pozdrave in čestitke za rojstni dan.

Tovariš tajnik je podal poročilo o delu MNOO na vseh področjih. Poudaril je, da je pri vsem treba upoštevati dejstvo, da je bila Idrija ob prevzemu upravnih poslov MNOO po-

rušena, blagajne prazne, da ni bilo ne živil, ne obleke, ne obutve. Promet je bil popolnoma nemogoč, ulice in ceste so bile zanemarjene in posute z ruševinami, vodovod razdejan, električno omrežje vse uničeno. Porušenihi je bilo 139 hiš, katere se sedaj ne obnavljajo zaradi novega regulacijskega načrta, ki ga sedaj izdelujejo. Do sedaj smo obnavljali povečini javne zgradbe, šole, urade itd.

Iz finančnega poročila prinašamo postavko 1,297.214 lir, ki je bila izplačana za pokojnine rudarjem, vdovam in podpori vojnihi sirot.

V diskusiji so navzoči pokazali vso voljo in pripravljenost, dejansko sodelovati z MNOO na vseh poljih dela, posebno pa še pri razkrinkavanju špekulantov, ki s črnoborzijantstvom škodujejo ljudskim koristim.

Udarniški dan idrijskih rudarjev

Požrtvovalnost, delavnost in razumevanje za potrebe današnjega časa, to se opaža pri idrijskih rudarjih ob vsaki priliki, pa najsi bo potreba še taka — rudarji so prvi, ki pomagajo.

30. decembra so zopet organizirali udarniški nedeljo in zaslužek iste darovali za razne socialne ustanove in sicer:

za zimsko pomoč našim borecem	10.000 lir
za potrebe ljudske šole v Idriji	50.000 „
za Vojkov dom	10.000 „
za socialno skrbstvo	80.000 „
za vdove padlih partizanov in v internaciji umrlih	100.000 „
	250.000 lir

S tem svojim darom so idrijski rudniški delavci ponovno dokazali svojo visoko razvito narodno zavest,

visoko razvit čut za socialno pomoč vsem potrebnim.

Ta primer naj si vzamejo za vzgled oni, ki še danes sedijo za polnimi mizami in špekulirajo dalje, ne da bi videli svojega bližnjega v nesreči.

POVERJENISTVO POKRAJINSKEGA NOO V AJDOVŠČINI

razpisuje

knj. mest uradniških pripravnikov za postodovnalnice dela v Postojni, Ajdovščini, Koprnu, Idriji, Tolminu in Ilirski Bistrici.

Reflektanti na razpisna mesta naj vložijo v roku 10 dni po tem razglasu pismene prošnje na poslovalnico za posredovanje dela v Postojni, Gregorčičev dvorec št. 25.

V prošnji je navesti: ime, priimek in očetovo ime, točne rojstne podatke, družinski stan, šolsko izobrazbo in dosedanje zaposlitev, znanje jezikov in bivališče.

Prošnji je priložiti karakteristiko, izdano od Krajevnega NOO stalnega bivališča proslca-ka.

Prošnje, vložene po določenem roku, ce ne bodo vzele v poštev.

Poverjenistvo PNOO bo izbrane prošilce-ke razvrstilo med svoje uradnike-ce po veljavnih predpisih.

Vozni red avtobusnih prog avtopodjetja Pov. PNOO

Ajševica — Ajdovščina — Postojna

5:00	12:30	17:00	Ajševica	12:00	17:00	19:00
6:00	13:30	18:00	Ajdovščina	11:00	16:00	18:00
6:15	13:45		Vipava	10:45		17:30
8:00	15:30		Postojna	9:30		16:00

Ajdovščina — Idrija

7:00	14:45	Ajdovščina	11:00	18:50
9:00	16:40	Idrija	10:00	17:10

Tolmin — Idrija

7:00	14:10	Tolmin	12:30	19:40
7:20	14:30	Sv. Lucija (postaja)	12:05	19:15
8:50	16:00	Cerkno	11:00	18:10
10:00	16:50	Idrija	10:00	17:10

Trst — Buje — Novigrad

6:30	14:30	TRST	11:55	19:30
7:15	15:15	Koper (Senedelje)	11:10	18:45
7:53	15:53	Sičjole	10:32	18:07
8:10	16:10	Buje	10:15	17:50
8:45	16:45	Novigrad	9:40	17:15

Trst — Buje — Umago

7:00	15:30	TRST	12:10	19:45
7:45	16:15	Koper (Senedelje)	11:25	19:00
8:00	16:30	Izola (Križišče)	11:10	18:45
8:20	16:50	Portorože (St. Lucija)	10:50	18:25
8:35	17:05	Sičjole	10:35	18:10
8:55	17:25	Buje	10:15	17:50
9:20	—	UMAGO	9:50	—